

Vlaams
Parlement

stuk **141** (2014-2015) – Nr. 1
ingediend op 24 oktober 2014 (2014-2015)

Beleidsnota

Landbouw en Visserij

2014-2019

ingediend door mevrouw Joke Schauvliege,
Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw

Een beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement. In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

INHOUD

Lijst met afkortingen	6
Managementsamenvatting	7
Inleiding	9
Flanders Agrofood Valley binnen een leefbaar platteland	9
Omgevingsanalyse.....	10
1. Structurele kenmerken van de Vlaamse landbouw en visserij	10
1.1. Areal en veestapel.....	10
1.2. Aantal bedrijven, schaalgrootte en specialisatie.....	10
1.3. Leeftijd en opvolging	10
1.4. Biologische landbouw	11
2. Economische kenmerken van de Vlaamse landbouw en visserij.....	11
2.1. Productierekening	11
2.2. Handel	12
2.3. Bedrijfsrentabiliteit.....	12
2.4. Innovatie.....	13
3. Milieukenmerken van de Vlaamse landbouw en visserij.....	14
3.1. Energiegebruik en hernieuwbare energie.....	14
3.2. Broeikasgassen.....	14
3.3. Verzuring	14
3.4. Mestgebruik en bodembalans	14
3.5. Gewasbeschermingsmiddelengebruik.....	15
3.6. Bodem	15
3.7. Biodiversiteit.....	16
3.8. Visserij en een gezond ecosysteem.....	16
4. Het Vlaamse platteland	17
4.1. Multifunctionaliteit en verwevenheid	17
4.2. Economisch belang voor Vlaanderen	17
4.3. Leefbaarheid	17
5. Uitdagingen.....	19
5.1. Maatschappij.....	19
5.2. Technologie.....	19
5.3. Consument	19
5.4. Keten	19
5.5. Platteland	20
5.6. Overheid.....	20

SD 1	Duurzame bedrijfsvoering wordt voorop gezet in de Flanders Agrofood Valley	21
OD 1.1	Instroom en verjonging van bedrijfsleiders bevorderen als basisvoorwaarde voor het behoud van een toekomstgerichte en duurzame landbouwsector.	21
OD 1.2	De juiste bedrijfsvorm en de juiste financiering bepalen mee de toekomst.....	22
OD 1.3	Een optimaal ondersteuningskader bieden voor een duurzame bedrijfsvorming in een Europese context.	23
OD 1.4	Professionalisering faciliteren door continue aandacht voor vorming, opleiding en advisering	23
OD 1.5	Blijvend inzetten op ondersteuning van mensen en bedrijven	24
SD 2	Flanders Agrofood Valley wordt op de kaart gezet in binnen- en buitenland	26
OD 2.1	De overheid ondersteunt de export van Vlaamse landbouwproducten	26
OD 2.2	Inzetten op de vermarkting van producten van eigen bodem op eigen bodem, met aandacht voor consumentenvoorkeuren.....	26
OD 2.3	Nichemarkten krijgen de aandacht die ze verdienen	27
OD 2.4	De biologische productie in Vlaanderen blijft verder groeien	28
SD 3	De agrofoodketen staat sterk in Vlaanderen.....	29
OD 3.1	Duurzaamheid is een verhaal van de ganse keten	29
OD 3.2	Transparantie over prijzen in de keten creëren, zorgt voor vertrouwen.	29
OD 3.3	Ondersteunen van de agrovoedingssector in zijn geheel	30
SD 4	Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving	31
OD 4.1	Uitdagingen voortkomend uit andere beleidsdomeinen worden opgevolgd, want deze vormen mee de landbouw van morgen	31
OD 4.2	Het VLIF bestendigt zijn rol als motor van de duurzame investeringen in land- en tuinbouw.....	32
OD 4.3	Zowel ondersteunend en flankerend beleid als onderzoek sturen mee in de juiste richting.	33
OD 4.4	Exploreren van duurzame alternatieven in de visserij....	34
OD 4.5	Het creëren van ruimte om te ondernemen als essentiële omgevingsfactor	35
OD 4.6	Kiezen voor een voedingssysteem met maximale valorisatie van de landbouw en visserijproducten.....	36

SD 5	Innovatie is de sleutel van de toekomst van Flanders Agrofood Valley	38
OD 5.1	Een geïntegreerd onderzoeks- en innovatiebeleid voeren is primordiaal	38
OD 5.2	De kwaliteit van het uitgangsmateriaal moeten we blijven verzekeren	39
OD 5.3	We richten ons ook op biotechnologie en productinnovatie	40
OD 5.4	Zeevisserij en aquacultuur	40
SD 6	De overheid is de partner van Flanders Agrofood Valley.....	42
OD 6.1	De overheid wordt slagkrachtiger, als hefboom voor duurzaam ondernemerschap	42
OD 6.2	Administratieve vereenvoudiging wordt nagestreefd	43
OD 6.3	Een communicatieve overheid zorgt voor kennis en draagvlak	44
SD 7	Het Vlaamse platteland verdient een specifiek beleid	45
OD 7.1	Het plattelandsbeleid legt de basis voor duurzame ontwikkeling van het Vlaamse platteland.	45
OD 7.2	Plattelandsprojecten bieden kansen aan diverse thema's en doelgroepen.	46
OD 7.3	Dorpen zijn de ziel van het Vlaamse platteland.	47
OD 7.4	Ondernemende vrouwen op het platteland blijven we stimuleren	47
OD 7.5	Het plattelandsfonds legt de basis van een sterke plattelandstoets in het nieuwe investeringsfonds voor steden en gemeenten.	48
Bijlage I: Uittreksel uit de regelgevingsagenda		49

Lijst met afkortingen

CSA	Community Supported Agriculture
EFMZV	Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij
EIP	Europees Innovatiepartnerschap
EHEC	Enterohemorragische Escherichia coli
ETS	Emissions Trading System
EU	Europese Unie
EU-27	De 27 Lidstaten van de Europese Unie (vóór toetreding Kroatië)
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
FIT	Flanders Investment and Trade
FIVA	Financieringsinstrument voor de Vlaamse visserij- en aquacultuursector
GGO	Genetisch Gemodificeerd Organisme
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GVB	Gemeenschappelijk Visserijbeleid
Ha	Hectare
HNVF	High Nature Value Farmland
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
IPO	Interbestuurlijk Plattelandsoverleg
ISO	International Organization for Standardization
IWT	Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Techniek
LARA	Landbouwrapport
LV	Landbouw en Visserij
MAP	Mest Actieplan
MCP	Medium Combustion Plants
MDO	Maximale Duurzame Opbrengst
N	Stikstof
NEC	National Emission Ceilings
NH3	ammoniak
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
NOx	Stikstofoxiden
OD	Operationele Doelstelling
P	Fosfor
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PDPO	Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling
SALV	Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij
SD	Strategische Doelstelling
SO ₂	Zwaveldioxide
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
VAK	Volwaardige Arbeidskracht
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
VLIZ	Vlaams Instituut van de Zee
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
WKK	Warmtekrachtkoppeling
WTO	World Trade Organization

MANAGEMENTSAMENVATTING

De verschillende schakels van onze Vlaamse agrovoedingsketen, gaande van de landbouw-, de tuinbouw-, de visserij- tot de verwerkende sector, staan vandaag aan de Europese top. Nieuwe ontwikkelingen en grote uitdagingen op diverse vlakken dienen zich echter aan.

In deze Beleidsnota Landbouw en Visserij 2014-2019 wordt, binnen de krijtlijnen uitgezet door de Europese Unie, aangegeven hoe we onze positie trachten te behouden en zelfs verder willen versterken. Het concept 'Flanders Agrofood Valley', geworteld in een leefbaar platteland, is de rode draad doorheen de strategische en operationele doelstellingen die we formuleren en wensen te behalen.

Naast de verdere professionalisering van het ondernemerschap in de keten, kiezen we voor nieuwe stimuli om zowel de generatiewisseling als de externe instroom te bevorderen. We maken daartoe gebruik van de ondersteuningsinstrumenten binnen het GLB en implementeren ook een beleid van preventieve ondersteuning, falingspreventie en risicobeheer. Bedrijven en mensen die het niettemin moeilijk krijgen, laten we niet in de kou staan.

De Vlaamse agrovoedingsproducten worden geproduceerd binnen een stringent kader, dat garanties biedt op het vlak van voedselveiligheid, dierenwelzijn, leefmilieu, enz. Dergelijke randvoorwaarden, waar de hedendaagse maatschappij in toenemende mate belang aan hecht, vertalen zich niet steeds in de prijszetting. Op korte termijn lijkt de consument daar wel bij te varen, op langere termijn echter brengt dit de garantie op kwaliteitsproducten in gevaar. Daarom zullen we sector-overschrijdend werken aan bewustwording en afzetbevordering van 'producten van bij ons'. We plooiën ons niet louter terug op de interne markt, integendeel, we streven er naar om het positieve handelssaldo gecreëerd door de export van agrovoedingsproducenten verder te doen groeien. We leveren zo onze bijdrage aan de fors stijgende mondiale voedselbehoefte tijdens de komende decennia. Biologische landbouw en duurzame alternatieve landbouwvormen krijgen de aandacht die ze verdienen.

De voorbije jaren toonden aan dat het vertrouwen tussen de schakels in de keten niet altijd optimaal is. Dit blijft een permanente zorg en uitdaging. We grijpen dan ook de opportuniteiten binnen het hervormde GLB aan om de ketenwerking te verstevigen. In onze vrije economie ligt de verantwoordelijkheid voor het opbrengstmodel en de marktstrategie bij de ondernemers. Daar kunnen we niet om heen. We kunnen wel bijdragen tot een verhoogde transparantie en ondersteuning van de keten in zijn geheel.

Het Vlaamse agrofoodcomplex kan zich enkel verder ontwikkelen als dit duurzaam gebeurt. Voedselproductie blijft de basisdoelstelling, maar de diverse sectoren in de agrovoedingsketen hebben evenzeer een rol te spelen bij het behalen van doelstellingen in andere domeinen, zoals natuur-, water-, lucht- en klimaatdoelen. Om dit te realiseren voeren we een ondersteunend beleid maar evenzeer een flankerend beleid om nieuwe uitdagingen op een haalbare en doordachte manier te begeleiden. Dat Vlaanderen vandaag beschikt over toegankelijke en goed onderhouden open ruimte, is zeker ook een verdienste van landbouw. Het verder vrijwaren van die ruimte voor een duurzame landbouw in Vlaanderen is dan ook noodzakelijk. De pachtwet is geregionaliseerd en samen met de betrokkenen zullen we nagaan waar er noodzakelijke aanpassingen nodig zijn. Daarbij bekijken we ook de problematiek van de generatieoverdracht.

Innovatie is de weg om onze sectoren te begeleiden naar een landbouw die moet toelaten om tegen 2050 mondiaal liefst 70% meer voedsel te produceren met

tegelijkertijd een duurzamere inzet van natuurlijke hulpbronnen. We voeren daartoe een geïntegreerd onderzoeksbeleid, waarbij alle betrokken instellingen en partners samenwerken. Via de implementatie van het EIP in Vlaanderen, zorgen we voor een verbeterde doorstroming van innovatieve onderzoeksresultaten naar de praktijk. Verdere genetische vooruitgang en bewaking van de kwaliteit van het uitgangsmateriaal wordt nagestreefd. We stellen ons pragmatisch op in de Europese discussie over het onderzoek naar, de invoer van, en de lokale teelt van genetisch gewijzigde gewassen.

Ook in de visserij bestaat er een delicaat evenwicht tussen de economische, de ecologische en de sociale pijler van duurzaamheid. Met de ondersteuningsmiddelen uit het GVB versterken we dit evenwicht. De levensvatbaarheid van de zeevisserij in Vlaanderen is onlosmakelijk verbonden met de trends die zich op internationaal en Europees niveau afspelen. We zoeken daarom samen met de sector naar toepassingen voor de hervormingsmaatregelen van de Europese Commissie omtrent duurzaamheid. Daarnaast gaat de aandacht naar de ontwikkeling van duurzame aquacultuur.

De agrovoedingssector verwacht terecht een resultaat- en klantgerichte overheid. We kiezen resoluut voor een slagkrachtige, slankere en probleemoplossende administratie, die zich terugplooit op haar kerntaken. Een uniek doelgroepenbeleid, gericht op de verschillende schakels van de agrovoedingsketen, wordt uitgewerkt en geïmplementeerd. We steunen de Europese initiatieven inzake administratieve vereenvoudiging en voeren deze onverkort uit. Daarbij streven we ernaar dat e-loket een centrale rol krijgt als loket naar de landbouwers. Interne veranderingsprocessen binnen de administratie worden uitgevoerd zonder dat klanten daar hinder van ondervinden en met oog voor efficiëntieverbeteringen.

Niet enkel de agrovoedingssector, maar ook het Vlaamse platteland verdient een 'beleid-op-maat'. Bestaande initiatieven worden geëvalueerd, nieuwe horizontale en gebiedsgerichte projecten zullen worden uitgevoerd. Daarbij zal ook aandacht aan de rol van vrouwen op het platteland worden besteed. Ook het dorpenbeleid staat centraal in het plattelandsbeleid. Bij de bundeling van diverse middelen in het nieuwe investeringsfonds voor steden en gemeenten streven we ernaar om de kenmerken van het huidig Plattelandsfonds maximaal te vrijwaren.

INLEIDING

Flanders Agrofood Valley binnen een leefbaar platteland

'Agrofood' staat voor de cluster van primaire landbouw en visserij tot en met de verwerking van de producten ervan. Duurzame ontwikkeling, innovatie en multifunctionele bedrijfsvoering vormen de hoekstenen van Flanders Agrofood Valley, gericht op een duurzame toekomst voor de Vlaamse landbouw, visserij en agrovoedingssector. Met de verdere uitbouw van het concept Flanders Agrofood Valley wens ik de brede Vlaamse land- en tuinbouw- en visserijsector in al zijn facetten, ook internationaal, op de kaart te zetten en weerbaar te maken in een dynamische omgeving gestuurd door veranderde situaties en contexten. Vlaanderen is een toonbeeld op het vlak van proces- en productinnovatie en is ook een sterkhouder in participatief en duurzaam ondernemen in een dichtbevolkt, verstedelijkt en divers gebied. Daarom is het noodzakelijk dat ik de vinger aan de pols hou over de ontwikkelingen die zich voordoen in de sector, de techniek, de maatschappij en de wereldeconomie om vervolgens te zien hoe de Vlaamse Regering de Vlaamse landbouw, visserij en agrovoeding verder kan ondersteunen en begeleiden in het traject van continue duurzame ontwikkeling.

Deze beleidsnota is opgebouwd uit zes beleidslijnen, waarbij ik het concept Flanders Agrofood Valley sterker uitbouw en ernaar streef om de Vlaamse landbouw-, visserij- en agrovoedingssector te stimuleren om verder te groeien. Ondernemers in de hele keten worden gestimuleerd om duurzame ontwikkeling in al zijn facetten mee te nemen in hun bedrijfsvoering.

Daarnaast omvat deze beleidsnota ook de visie voor plattelandsbeleid in Vlaanderen.

Een krachtige Agrofood Valley vindt zijn oorsprong in, en staat ook ten dienste van, de maatschappij en van het platteland in het bijzonder. Vlaanderen wordt gekenmerkt door sterke verstedelijking maar het platteland blijft zijn eigenheid behouden door zijn uitzicht, zijn hechte samenleving en het samenkomen van diverse functies. Als Vlaams minister bevoegd voor Omgeving, Natuur en Landbouw heb ik een unieke kans om de kwaliteit van het Vlaamse platteland te verbeteren. Economie, ecologie en sociale cohesie staan daarbij centraal. Economisch, omdat landbouw op het platteland niet enkel een belangrijke ruimtegebruiker maar tevens een sterke economische speler is. Ecologisch, omdat onze natuurlijke bronnen op het platteland gesitueerd zijn en landbouw een bijdrage kan leveren aan de beperking van de absolute milieudruk. En tenslotte sociaal, omdat de samenleving op het platteland deels andere instrumenten en maatregelen vereist dan in de stedelijke agglomeraties.

OMGEVINGSANALYSE

De informatie die in dit hoofdstuk werd vermeld, zal tweejaarlijks door mijn administratie worden geactualiseerd in het Landbouwrapport (LARA). Jaarlijkse rentabiliteitsrapporten, de monitoring van het Vlaams Programmadoocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO), het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) en de resultaten van de landbouwenquête (mei-telling) maken het mogelijk de verschillende sectoren en het beleid op te volgen.

1. STRUCTURELE KENMERKEN VAN DE VLAAMSE LANDBOUW EN VISSERIJ

1.1. *Areaal en veestapel*

In 2012 bewerkte de Vlaamse land- en tuinbouwsector een areaal van 618.183 ha. Voeder- en graangewassen namen met 80% het grootste deel voor hun rekening. Ten opzichte van 2004 is de oppervlakte landbouwgrond met 2,5% gedaald. Het areaal voedergewassen bleef voor die periode gelijk, terwijl de oppervlakte akkerbouwgewassen 3,7% kleiner werd door inkrimping van de aardappelteelt en de suikerbietteelt. Binnen de landbouwgrond wordt 8% gebruikt voor tuinbouwteelten (49.211 ha). 3,8% van het tuinbouwareaal is bestemd voor serreteelten.

In 2012 telde de Vlaamse veestapel 1,3 miljoen runderen, 6,2 miljoen varkens en 30,2 miljoen stuks pluimvee. Het aantal runderen is sinds 2004 met 7,6% afgenomen, een daling die zich vooral voordeed bij het melkvee. Hoewel de varkensstapel tussen 2001 en 2008 afnam, is er sinds 2008 opnieuw een uitbreiding van het aantal varkens. De pluimveestapel groeide sinds 2008 weer aan maar kende in 2012 opnieuw een kleine afname (-4,7% ten opzichte van 2011).

1.2. *Aantal bedrijven, schaalgrootte en specialisatie*

In 2012 telde Vlaanderen 25.217 landbouwbedrijven, waarvan 73% met beroepsmatig karakter (standaard output van minstens 25.000 euro). Het aantal landbouwbedrijven is ten opzichte van 2004 met 29% teruggelopen wat overeenstemt met een daling van gemiddeld 4% per jaar. Vooral kleinere bedrijven stoppen, wat zorgt voor een continue schaalvergroting. Ten opzichte van 2004 is de gemiddelde oppervlakte landbouwgrond per bedrijf gestegen met 37%, tot 24,5 ha. Ook de gemiddelde veebezetting per gespecialiseerd bedrijf steeg tot 1.780 varkens per bedrijf, 114 runderen per bedrijf en 42.346 stuks pluimvee per bedrijf.

Naast een schaalvergroting wordt de land- en tuinbouwsector gekenmerkt door een sterke specialisatiegraad. 87% van de bedrijven is gespecialiseerd in één van de drie subsectoren met veeteelt als belangrijkste specialisatie (55%) gevolgd door akkerbouw (19%) en tuinbouw (13%). Binnen de veeteelt is de rundveehouderij het sterkst vertegenwoordigd.

Wat het juridisch statuut betreft, worden er steeds meer vennootschappen opgericht. In 2012 waren 3.522 bedrijven (16%) van alle landbouwbedrijven een vennootschap. Dit betekent een stijging met 49% ten opzichte van 2004.

1.3. *Leeftijd en opvolging*

De gemiddelde leeftijd van bedrijfshoofden van beroepslandbouwbedrijven in Vlaanderen is de afgelopen jaren gestegen, van 48 jaar in 2004 tot 51 jaar in 2012. De toenemende leeftijd van de bedrijfshoofden hangt samen met het beperkte aantal jonge bedrijfsleiders. In 2012 was 5% van de bedrijfshoofden jonger dan 35 jaar, zowel bij de

mannelijke als bij de vrouwelijke bedrijfshoofden, terwijl 10% van de mannelijke bedrijfshoofden en 16% van de vrouwelijke ouder zijn dan 65 jaar. Het merendeel van de bedrijfshoofden is tussen 45 en 50 jaar.

Slechts 14% van de bedrijfshoofden ouder dan 50 jaar beschikt over een vermoedelijke opvolger. Door het familiale karakter zijn het voornamelijk de kinderen die het bedrijf overnemen, maar door de onzekere toekomstperspectieven, gebrek aan interesse of het buitenshuis werken komt de opvolging in het gedrang. Ook de grote kapitaaloverdracht is vaak een knelpunt. Hoe groter het bedrijf, hoe groter de kans op een opvolger. De opvolging is ook sectorafhankelijk.

1.4. Biologische landbouw

In 2013 waren er 319 Vlaamse biologische landbouwbedrijven. Dat zijn er 20 meer dan in 2012. Naast hun primaire productieactiviteit, waren 41 bio-bedrijven (13%) ook geregistreerd voor rechtstreekse verkoop van biologische producten. 126 bedrijven of 40% hebben biologisch gehouden dieren op hun bedrijf.

Het areaal biologische landbouw bedroeg in 2013 5.065 ha, waarvan 771 ha in omschakeling. De bio-bedrijfs grootte bedroeg gemiddeld 15,9 ha per bedrijf. Niet alle biologische bedrijven zijn volledig biologisch. Sommige kiezen ervoor om hun bedrijf stelselmatig om te schakelen of om op een deel van hun bedrijf gangbaar te blijven produceren.

De Vlaamse biologische landbouw heeft met 0,8% een beperkt aandeel in het totale landbouwareaal. In de EU-27 werd in 2012 gemiddeld 5,7% van het areaal bewerkt volgens de biologische productiemethode.

1.5 Vlaamse visserij

De Vlaamse vissersvloot is het voorbije decennium kleiner geworden. Ons land telt begin 2012 86 vissersvaartuigen. In 2002 waren er dat nog 131. Daarbij behoren 41 vaartuigen tot het grote vlootsegment (motorvermogen van meer dan 221 kilowatt) en 45 tot het kleine vlootsegment. De gemiddelde leeftijd van de vloot is opgelopen tot 24 jaar, vooral de romp van de vaartuigen is verouderd. Er werd wel veel aan motorvernieuwing gedaan. In 2012 waren 439 erkende zeevissers actief in de Vlaamse vloot.

Er wordt steeds meer geïnvesteerd in de ontwikkeling van een duurzame aquacultuur. Vlaanderen beschikt over kennis- en onderzoeksinstellingen maar ziet dit nog maar weinig vertaald in lokale productie en heeft daarom het Vlaams Aquacultuurplatform opgericht om de sector aan te sturen.

2. ECONOMISCHE KENMERKEN VAN DE VLAAMSE LANDBOUW EN VISSERIJ

2.1. Productierekening

De Vlaamse land- en tuinbouwsector realiseerde in 2013 een eindproductiewaarde van 5,8 miljard euro. Het grootste deel daarvan is afkomstig van de veeteelt (62%), met als drie voornaamste producten varkensvlees, rundsvlees en melk. De tuinbouw neemt 26% van de eindproductiewaarde voor zijn rekening, met groenten als grootste deelsector. En de akkerbouw is goed voor 12% van de totale eindproductiewaarde.

De totale eindproductiewaarde steeg in 2013 licht ten opzichte van 2012 (+1,7%). De toename is te danken aan de veeteeltsector (+4,6%). Vooral de uitzonderlijk hoge

waarde van de zuivelsector beïnvloedde dit resultaat positief. De tuinbouw daalde in waarde met bijna 4% en de akkerbouw bleef status quo.

De landbouwsector heeft de laatste jaren te kampen met hoge kosten. Ook 2013 werd gekenmerkt door verder stijgende kosten, weliswaar in mindere mate dan de voorgaande jaren. Het intermediair verbruik steeg in 2013 met 1,9% ten opzichte van 2012, terwijl de gemiddelde stijging van 2009 tot 2012 7,5% bedroeg. Opvallend is de stijging van de prijzen voor veevoeders, die deels gecompenseerd wordt door een daling van de kosten voor energie en meststoffen. De veevoeders maakten 54% uit van het totale intermediaire verbruik, energie 11% en meststoffen 4%. Uit de respectievelijke ontwikkelingen van de eindproductiewaarde en van het intermediair verbruik en rekening houdend met de afschrijvingen en de nettosubsidies, wordt de netto toegevoegde waarde in 2013 geraamd op 1.296 miljoen euro. Dit bleef status quo ten opzichte van 2012.

In de visserij zijn de belangrijkste aangevoerde soorten schol, tong en rog. Het grootste deel van de vangst komt naar binnenlandse havens. Tong nam in 2011 met 37,7 miljoen Euro 47% van de waardecreatie in.

2.2. Handel

In 2013 bedroeg de totale Belgische invoerwaarde van agrarische producten 34,5 miljard euro (+2,4% tegenover 2012) en de totale Belgische uitvoerwaarde 39,4 miljard euro (+2,6%). Het handelsoverschot nam zo toe tot 4,9 miljard euro (+4%). Er zijn geen cijfers beschikbaar op Vlaams niveau. Landbouw, tuinbouw en visserij hebben een aandeel van 10,1% in de totale nationale import en 11,1% in de export. België vertegenwoordigt 8% van de totale agrarische uitvoer van de 28 EU-lidstaten samen. Vlaanderen, traditioneel een sterke exportregio, nam 80% van de Belgische agrarische uitvoer voor zijn rekening en 79% van onze invoer. De belangrijkste exportproducten zijn chocoladeproducten (met een uitvoerwaarde van 2,1 miljard euro), aardappelbereidingen (1,4 miljard euro), varkensvlees (1,4 miljard euro), diepvriesgroenten (1,1 miljard euro) en bier (1,1 miljard euro).

De totale agro-uitvoer naar Rusland vanuit België nam de voorbije jaren toe van 554 miljoen euro tot 612 miljoen euro in 2013. In 2013 is daarvan 142 miljoen euro voor rekening van akkerbouwproducten, 115 miljoen euro voor dierlijke producten, 200 miljoen euro voor tuinbouwproducten, 68 miljoen euro voor agro-industriële producten en 86 miljoen euro voor andere agroproducten.

De Belgische peren zijn in 2013 het voornaamste product dat wordt uitgevoerd naar Rusland: 90.672 ton met een totale waarde van 84,6 miljoen euro. De hoeveelheid is in vergelijking met 2011 met een derde afgenomen, terwijl de exportwaarde ongeveer gelijk bleef. Er werd in 2013 ruim 20.500 ton appels geëxporteerd, goed voor 15,7 miljoen euro. De export van appels is de voorbije jaren wel sterk afgenomen (in 2011 nog 41.000 ton, goed voor 29,3 miljoen euro). In 2013 werd voor 27.731 ton aan vers varkensvlees geëxporteerd goed voor 53,5 miljoen euro. De geëxporteerde hoeveelheid bleef de laatste jaren gelijk, terwijl de waarde ervan wel met een vijfde toenam. Sinds februari van 2014 is de export volledig stilgevallen. De export van vers kippenvlees bedroeg 9.884 ton, goed voor 6,4 miljoen euro.

2.3. Bedrijfsrentabiliteit

Het familiale arbeidsinkomen schommelt over de jaren heen en varieert sterk tussen en binnen de sectoren. In 2012 herstelde het familiale inkomen per familiale arbeidskracht zich na het EHEC-jaar 2011 maar door de Ruslandcrisis zal dit weer een sterke daling kennen.

Ondanks de relatief kleine oppervlakte van de Vlaamse bedrijven vergeleken met bedrijven van andere Europese landen en regio's komt de Vlaamse landbouw voor de meeste economische indicatoren als erg performant voor de dag.

Voor het netto bedrijfsinkomen komt Vlaanderen op de eerste plaats, voor het netto bedrijfsinkomen per voltijdse arbeidskracht op de tweede. Wat betreft netto toegevoegde waarde per voltijdse arbeidskracht (oftewel het arbeidsinkomen) scoort Vlaanderen een derde plaats vergeleken met de andere Europese lidstaten.

De solvabiliteit en de schuldgraad geven een ander beeld. Vlaamse landbouwbedrijven hebben gemiddeld een lage solvabiliteit (eigen vermogen/totaal vermogen), vergeleken met andere Europese landen. Landen met een hoge solvabiliteit zijn vooral de mediterrane landen. Deze lage klassering duidt enerzijds op kwetsbaarheid (hoge schulden), maar is tegelijkertijd een uiting van intensief investeringsgedrag en daardoor ook van innovatiekracht.

De huidige toestand in de visserijsector kenmerkt zich door een geringe economische rentabiliteit. Tegenover hoge loonkosten en brandstofprijzen staat er een vrij lage prijsvorming.

2.4. Innovatie

Innovatie is belangrijk voor land- en tuinbouwbedrijven om economische ontwikkeling te realiseren en tegemoet te komen aan maatschappelijke uitdagingen. Zo kan innovatie helpen om uitdagingen om te buigen tot opportuniteiten voor de individuele bedrijven en de sector in zijn geheel.

Een enquête over innovaties en vernieuwingen gerealiseerd in de periode 2012-2013, toont aan dat ongeveer 43% van de bedrijven innoveerde tijdens deze twee jaar. Dit percentage is iets lager in vergelijking met de vorige bevraging, waar het weliswaar ging om een periode van vijf jaar (2007-2012). De tuinbouw heeft het hoogste percentage innoverende bedrijven, gevolgd door gemengde en akkerbouwbedrijven, de intensieve veehouderij en de rundveehouderij. Uit de resultaten blijkt ook dat de land- en tuinbouwers in de periode 2012-2013 vooral investeerden in procesinnovaties.

De innoverende bedrijven hebben gemiddeld een jongere bedrijfsleider, zijn groter en hebben vaker zekerheid over de opvolging.

De visserij heeft voortdurend nood aan innovatie om de impact op het mariene milieu te verminderen, zoals milieuvriendelijke vistechnieken met minder bodemberoering, het selectiever vissen en een hogere energie-efficiëntie.

3. MILIEUKENMERKEN VAN DE VLAAMSE LANDBOUW EN VISSERIJ

3.1. Energiegebruik en hernieuwbare energie

Het netto primaire energiegebruik door de landbouwsector daalde lichtjes tussen 2007 (25.948 TJ) en 2012 (24.916 TJ). Met een aandeel van 46% in 2012, is vooral het energiegebruik door de glastuinbouw bepalend. Jaarlijkse fluctuaties treden naargelang de wintertemperatuur.

In de varkenssector (12% in 2012) gaat de energie vooral naar de verwarming en ventilatie van de stallen. In de melkveesector (7% in 2012) gebruiken de melkmachine, de melkkoeltank en de tractor veel energie.

Door de opkomst van WKK en zonnepanelen, is de landbouwsector sinds 2010 een netto energieproducent geworden. Er wordt meer elektriciteit geproduceerd dan de sector zelf gebruikt. WKKs leveren een efficiëntiewinst, omdat warmte en elektriciteit samen worden geproduceerd en beide nuttig kunnen worden toegepast.

3.2. Broeikasgassen

In 2011 bedroeg de totale emissie van broeikasgassen uit de landbouw 8.636 kton CO₂-equivalenten, een daling van bijna 18% ten opzichte van 1990. Dit terwijl de totale emissie van broeikasgassen in Vlaanderen in dezelfde periode afnam met respectievelijk 13%. De sector draagt hiermee significant bij aan het terugdringen van de emissies.

Het aandeel van de landbouwsector in de totale Vlaamse broeikasgasemissies is 11% in 2011. Dat is een lichte stijging (+1%) ten opzichte van 2008. De landbouwsector draagt significant bij aan de emissie van methaan (76%) en lachgas (53%).

3.3. Verzuring

De belangrijkste verzurende stoffen zijn SO₂, NO_x en NH₃. De landbouwsector is een belangrijke bron van de verzurende emissie in Vlaanderen, namelijk 41% in 2012.

De totale emissie van potentieel verzurende stoffen door de landbouw daalde in 2012 met 16% ten opzichte van 2003. Vooral het gevolg van de afbouw van de veestapel in de eerste jaren, de lagere stikstofinhoud van het veevoeder, de emissiearme aanwending van dierlijke mest op akkers en weiden, de bouw van emissie-arme stallen en de toenemende mestverwerking. De daling in de emissie van SO₂ tussen 1990 en 1995 is vooral het gevolg van het lager zwavelgehalte in de stookolie, gebruikt in de verwarming van serres in de glastuinbouw en de omschakeling naar aardgas. Na 2008 stagneerde de emissie, omdat de licht stijgende veestapel, de mestverwerking en de uitbreiding van emissiearme stallen elkaar in evenwicht hielden.

3.4. Mestgebruik en bodembalans

Het overschot op de bodembalans van de landbouw is het verschil tussen de hoeveelheid nutriënten die op de landbouwbodem terechtkomt via bemesting en atmosferische depositie en de hoeveelheid die via gewasafvoer en ammoniakemissie uit de bodem verdwijnt.

Het fosforoverschot op de bodembalans tijdens de periode 2007-2011 bleef in de buurt van een nuloverschot. Het stikstofoverschot schommelt in diezelfde periode tussen 47,9 kg N/ha en 67,4 kg N/ha. De variatie is voornamelijk het gevolg van een gewijzigd gebruik van N en P uit meststoffen.

Het mestaanbod omvat de hoeveelheid dierlijke mest die wordt geproduceerd in Vlaanderen, verminderd met de hoeveelheid dierlijke mest die wordt verwerkt en geëxporteerd buiten Vlaanderen. Rekening houdend met het gebruik van nutriëntenarme voeders en N-emissieverliezen uit stal en opslag bedroeg het mestaanbod in Vlaanderen in 2012 91,1 miljoen kg N en 40,8 miljoen kg P₂O₅. Door een verdere toename van de mestverwerking en export is het lager dan in 2011. De hoeveelheid Vlaamse dierlijke mest die werd verwerkt en geëxporteerd in 2012 bedraagt 34,4 miljoen kg N en 19,9 miljoen kg P₂O₅.

3.5. Gewasbeschermingsmiddelengebruik

In 2012 bleef het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de beroepslandbouw met 2,7 miljoen kg actieve stof, ongeveer op hetzelfde niveau als in 2011. Het gebruik is de resultante van het teeltareaal, de weersomstandigheden, de wetgeving en de technologie (producten en machines).

De Seq+index, in 2005 gelijkgesteld aan 100%, daalde de eerste vier jaar spectaculair tot 12% in 2009 en bleef vervolgens ongeveer op hetzelfde niveau. Die gunstige evolutie kan worden verklaard door enerzijds de afname van het totale gebruik en anderzijds het uit de handel nemen van de meest toxische producten. Zo werden bijvoorbeeld in 2008 de actieve stoffen dichloorpropeen en paraquat verboden. De deelsector fruit neemt in 2012 40% van de Seq+ voor zijn rekening, de overige landbouwbedrijven 31%, akkerbouw 9%, groenten in openlucht 5% en melkvee 5%.

3.6. Bodem

3.6.1. Organische stof

Uit veldonderzoek blijkt dat 35% van de akkerpercelen en 52% van de weidepercelen een koolstofgehalte beneden de streefzone hadden in de periode 2007-2011. De streefzone is de koolstofconcentratie in de bodem waarbij optimale landbouwopbrengsten mogelijk zijn. Verklarende factoren voor het dalende koolstofgehalte zijn de invloed van bemesting, de toenemende ploegdiepte, de weidevernieuwing en het stijgende aantal grondbewerkingen.

3.6.2. Bodemerosie

De Vlaamse landbouwpercelen zijn ingedeeld in potentiële erosiegevoeligheidsklassen. De potentiële erosie houdt geen rekening met het huidige landgebruik (grasland of akkerland) en is de som van de gemodelleerde bewerkingserosie en watererosie. Ongeveer 540.144 ha heeft een zeer lage of verwaarloosbare potentiële erosiegevoeligheid. 108.298 ha heeft een lage tot medium potentiële erosiegevoeligheid, 40.459 ha heeft een hoge erosiegevoeligheid en 9.758 ha is zeer sterk erosiegevoelig. De grootste risico's liggen in Haspengouw, het Hageland, het Pajottenland en de Vlaamse Ardennen.

3.6.3. Bodemverdichting

De afgelopen tientallen jaren blijkt de oppervlakte met de sterk verdichte bodems toegenomen te zijn en de verdichting dieper in de ondergrond te reiken. Machinegeïnduceerde bodemverdichting op landbouwgrond zou zich manifesteren tussen de 10 en 60 cm diepte, met de duidelijkste effecten in de toplaag (10 cm). De gevoeligheid voor bodemverdichting is beduidend groter op de leem- en zandleemgronden in zuidelijk Vlaanderen dan op zandgronden in de Kempen en de Vlaamse Zandstreek.

3.7. Biodiversiteit

3.7.1. Broedvogels

Broedvogels maken deel uit van de Vlaamse natuurindicatoren die de status en trends van de biodiversiteit opvolgen. Er zijn drie categorieën broedvogels: de vogels van het landbouwgebied, vogels van het bosgebied en vogels die in diverse leefgebieden broeden.

De vogels van de landbouwgebieden kenden een daling tussen 1990 en 2007. In 2007-2010 was de afname minder sterk. Deze afname houdt enerzijds verband met de intensivering en schaalvergroting in de landbouw, die leiden tot een degeneratie van broedhabitats en minder kuikenoverleving. Anderzijds is er duidelijk meer aandacht voor het behoud en herstel van kleine landschapselementen, het aanleggen van perceelsranden en gemengde grasstroken gericht op akkervogels. Door de GLB-hervorming neemt deze aandacht nog verder toe, o.m. via de creatie van ecologische aandachtszones ter bevordering van de biodiversiteit op akkerlanden.

3.7.2. Oppervlakte landbouwgrond met hoge natuurwaarden

Ongeveer 2% (1.350 ha) van de 68.400 ha habitats van Europees belang die in Vlaanderen voorkomen is in landbouwgebruik. Deze habitats in landbouwgebruik zijn te beschouwen als "landbouwgrond met hoge natuurwaarden" ("high nature value farmland" of HNVF). Het grootste deel bestaat uit graslandhabitats (1.125 ha). Naast die habitats is er, op basis van de biologische waarderingskaart, eveneens 820 ha regionaal belangrijk graslandbiotoop in landbouwgebruik. Deze regionaal belangrijke graslandbiotopen zijn hoofdzakelijk halfnatuurlijke historisch permanente graslanden die weinig worden bemest en extensief worden beheerd. Er kan gesteld worden dat Vlaanderen weinig landbouwgrond met hoge natuurwaarde heeft. Streken met relatief veel HNVF zijn Kust- en Scheldepolders, Noorderkempen, Noord-Limburg, Westvlaams Heuvelland, Vlaamse Ardennen, Pajottenland, Hageland, Haspengouw en Voerstreek.

3.8. Visserij en een gezond ecosysteem

Het economisch en ecologisch aspect van de visserij zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Op het Europees niveau ontstond de voorbije decennia een gïntegreerd maritiem beleid. Binnen de EU worden de visbestanden en de EU-wateren en de mariene biologische rijkdommen beheerd via het Gemeenschappelijk Visserijbeleid.

De Vlaamse vloot bestaat voornamelijk uit boomkorvaartuigen, waarbij met een viskotter twee sleepnetten over de zeebodem worden getrokken. Om de impact te verminderen wordt de laatste jaren overgeschakeld op milieuvriendelijker vistechnieken met minder bodemberoering en een hogere energie-efficiëntie. Zo zijn er 17 vaartuigen overgeschakeld op sumwings (vleugprofiel) en waar omstandigheden het toelaten, tevens de "ecoroll beam". Samen met een lichter vistuig levert dit een gevoelige energiewinst op. Verder zijn er een 20-tal motorvervangingen die het brandstofverbruik gevoelig hebben doen dalen."

Er wordt steeds meer ingezet op gezonde ecosystemen en visbestanden onder meer door de ontwikkeling van een gïntegreerd maritiem beleid, de evolutie naar maximale duurzame opbrengst, een versterkte samenwerking tussen sector en wetenschap, nieuwe vistechnieken voor minder bodemberoering en het vermijden of opruimen van afval in het maritieme milieu.

4. HET VLAAMSE PLATTELAND

4.1. Multifunctionaliteit en verwevenheid

Platteland en stad zijn in Vlaanderen sterk verweven, zowel geografisch, functioneel als cultureel gezien is er steeds minder onderscheid tussen de twee. Door de toegenomen mobiliteit, verbeterde communicatiemogelijkheden en het groeiende belang van vrije tijd stijgt de verwevenheid tussen stad en platteland nog. Steeds meer maatschappelijke actoren geven dus een functie aan het platteland. Nieuwe bewoners brengen nieuwe vormen van engagement met zich mee, wat het verenigingsleven – zo typisch voor de plattelandsgebieden – opnieuw leven inblaast.

4.2. Economisch belang voor Vlaanderen

Naast land- en tuinbouw, zijn ook andere economische sectoren actief op het platteland. Liefst 90% van de economie op het platteland bestaat uit activiteiten in industrie, bouw en diensten. Deze economische activiteiten vinden we vooral terug in de dorpen en de kernen.

Stedelijke centra zijn van groot belang voor de tewerkstelling en dienstverlening van inwoners van het platteland. De korte afstand tussen stad en platteland zorgt ook voor interacties in de andere richting: daguitstappen, recreatiemogelijkheden, aankoop van een tweede verblijf,... Het belang van nieuwe functies zoals consumptie, paardenhouderij, toerisme en recreatie op het platteland neemt toe.

Kenmerkend voor het platteland is het hoge aantal zelfstandigen (12,7%) en jonge bedrijven. De plattelandseconomie is sterk gedifferentieerd. Het platteland telt 22.543 vestigingen (14%), waarvan 6% in de primaire sector, 26,3% in de secundaire sector, 52,2% in de tertiaire sector en 14,9% in de quataire sector. Typische plattelandsproducten en snelle dienstverlening voor de omliggende stedelijke gebieden zorgen voor opportuniteiten. Heel wat kleinschalige, lokale economische initiatieven komen tot ontwikkeling.

Het platteland beschikt ook over veel troeven inzake toerisme en recreatie. Plattelandsbewoners ontdekken dat ze uit die plattelandsbeleving hun voordeel kunnen halen en bieden allerlei nieuwe recreatievormen aan. Tegelijk kan een overdreven consumptie van het platteland het evenwicht bedreigen en andere kwaliteiten van de open ruimte in het gedrang brengen, zoals duisternis, stilte, openheid, perspectief .... Het principe van goed medegebruik is hier dan ook belangrijk. Het versterkt de verhoogde aandacht voor belevingskwaliteit, natuur, milieu, cultureel erfgoed en lokale voedings- en drankspecialiteiten de streekidentiteit.

4.3. Leefbaarheid

Op het platteland springen twee demografische tendensen in het oog: de ontgroening of de daling van het aantal jongeren en de vergrijzing of de toename van de hogere leeftijdsklassen. Het aandeel min 20-jarigen in de totale bevolking op het platteland bedraagt 22,1%. Op het platteland is de daling van het aandeel min 20-jarigen vrij sterk (-1,3% tussen 2002 en 2012). Het aandeel +65-jarigen in de totale bevolking bedraagt 18,3% op het platteland en is sinds 2002 toegenomen met 1,7%. Deze vergrijzing veroorzaakt een toenemende vraag naar zorg op het platteland. De zorgvragen verschillen van individu tot individu: de categorie ouderen is immers breed en divers. Informele zorgverlening is tegenwoordig minder vanzelfsprekend: Er is dus op het platteland een toenemende vraag naar professionele zorg. Voor bejaarden op het platteland zijn thuiszorg, gezinszorg, maaltijden aan huis en mantelzorg essentieel om in hun eigen huis en omgeving te kunnen blijven wonen.

Dorpen ontlenen hun dynamiek aan hun ligging ten opzichte van stedelijke gebieden en aan de fraaie woonomgeving. De nieuwe gezinnen die er komen wonen, zijn minder afhankelijk van het dorp voor hun inkomen, boodschappen, familie of vriendenkring. Ze gebruiken de voorzieningen van de stad, waardoor de eigen voorzieningen in de dorpen draagkracht verliezen. Dorpsfuncties vallen weg en enkel de woonfunctie blijft overeind. In deze veranderende dorpen spelen zich sociale evoluties af: de inwijkelingen nemen hun plaats in naast de traditionele dorpsgebonden families. Dit kan een spanningsveld tussen de eigen en de nieuwe bevolking creëren. De traditionele dorpsbinding is persoonlijk, meer permanent van aard, karakteristiek voor de eigen bewoners en heeft vooral betrekking op het dorp in zijn sociale verschijningsvorm. De moderne dorpsbinding is vluchtiger en heeft meer betrekking op het dorp in zijn fysieke verschijningsvorm (bijvoorbeeld de aandacht voor verkeersveiligheid, dorpskernvernieuwing) en op de bewoners die zich recent in het dorp gevestigd hebben. Anderzijds zorgt deze nieuwe groep voor een nieuwe dynamiek en nieuwe kansen. Er zijn ook dorpen die minder in trek zijn en stagneren. Dat heeft meestal te maken met een mindere kwaliteit van de woningen, de verkeersoverlast, de minder gunstige ligging, het minder fraaie publieke domein .... In deze dorpen wordt het functieverlies niet gecompenseerd door de woonfunctie en is er meer leegstand.

Niet alleen in de stad, ook op het platteland komt armoede voor, zij het dan vaak in een verdoken vorm. Het verschil in armoederisicopercentage tussen stad (11%) en platteland (9%) blijft beperkt. Hoewel de groep van de 10% armsten minder vertegenwoordigd is op het platteland (7,6%), is de groep huishoudens die net iets minder arm is, dan weer sterk vertegenwoordigd op het platteland (20% van de bevolking). Een aantal groepen lijkt het ook moeilijker te hebben dan het gemiddelde, met name oudere personen, eenpersoonshuishoudens en eenoudergezinnen. Plattelandsbewoners zetten minder snel de stap naar de georganiseerde hulpverlening: vaak hebben ze minder vertrouwen in de diensten, de sociale druk speelt en de voorzieningen zijn vaak beperkt of moeilijk bereikbaar.

Jongeren, ouderen en personen met een handicap hebben vaak geen auto. Zij zijn afhankelijk van anderen (bijvoorbeeld vrijwilligers, mindermobielencentrales) voor boodschappen, voor het bereiken van vrienden, voor culturele activiteiten, ontspanning, sport, enzovoort. Het openbaar vervoer blijft, ondanks het systeem van de belbus, op het platteland een moeilijke kwestie. Een verminderde mobiliteit heeft niet alleen rechtstreekse gevolgen voor het dagelijkse functioneren, maar laat zich ook voelen op het vlak van onderwijs, werkgelegenheid, cultuur en sociaal leven.

5. UITDAGINGEN

De agrovoedingssector strekt zich uit van de primaire landbouw en visserij tot en met de verwerking van de producten. Deze sector wordt voortdurend geconfronteerd met nieuwe ontwikkelingen en uitdagingen. Als ondernemers proberen deze bedrijfsleiders daar zo goed mogelijk mee om te gaan. Dat hoort met name tot de permanente zorg om het bedrijf op de gewenste koers te houden, in functie van de eigen aspiraties en de bewegingsruimte die kan worden benut. De komende jaren staat de agrovoedingssector voor onderstaande uitdagingen.

5.1. Maatschappij

De demografische ontwikkelingen en de relatie tussen de voornamelijk verstedelijkte maatschappij en het platteland zijn de belangrijkste maatschappelijke veranderingen evenals de veranderende maatschappelijke eisen aan de productiewijze. Om het voortbestaan te verzekeren van de maatschappij zoals we die nu kennen, zal er in de toekomst meer ingezet moeten worden op het anders omgaan met hulpbronnen. De wereldbevolking neemt toe tot 9 miljard mensen in 2050. We zullen voldoende betrouwbaar en hoogwaardig voedsel moeten produceren met oog voor een efficiënt gebruik van grondstoffen. Ook het verantwoord omgaan met dieren, evenals het terugdringen van de voedselverspilling, past binnen dit domein.

5.2. Technologie

Aan het ritme waarop technologische ontwikkelingen zich over de laatste decennia hebben voorgedaan, is het moeilijk inschatten aan welk tempo innovaties zich zullen aandienen en welke deze precies kunnen zijn. Het is moeilijk om daarvan vooraf de betekenis en het potentieel voor de land- en tuinbouw te concretiseren. Voor agro en food situeren die zich vooral op het vlak van informatiebeheersing, genetica en nanotechnologie. Voor de toekomst is niet alleen de nieuwe technologie van belang, maar ook het "doorontwikkelen" van de bestaande of recente technologische ontwikkelingen. Op technologisch vlak zijn er bovendien nog heel wat stappen te zetten om kringlopen beter te sluiten en het streven naar verduurzaming verder te zetten. Ook de doorstroming van het wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk, is een aandachtspunt.

5.3. Consument

De houding van de consumenten ten aanzien van voedsel is een essentiële parameter. Daarbij gaat het niet alleen om veranderende attitudes met betrekking tot voedselveiligheid, maar ook om wijzigingen in de vraag naar voeding en om eventuele kansen voor nieuwe vormen van voeding. Binnen dit veranderingsdomein is er ook aandacht voor het stijgende belang van een milieuverantwoorde en gezondheidsbevorderende voedselconsumptie. Anderzijds is het belangrijk dat de consument ook aandacht geeft aan de prijsvorming van voedsel. Elke schakel in de keten moet een correcte vergoeding krijgen voor zijn bijdrage aan het kwalitatief eindproduct.

5.4. Keten

Het gros van de land- en tuinbouwbedrijven alsook de visserij situeert zich in een vaak lange productieketen, met grotere spelers in de toelevering en bij de afname van producten en diensten. De werking van die keten is daarom een cruciaal element voor de vitaliteit van de sector. De globalisering van de voedselproductie en -handel vormen daarbij een uitdaging. Verder zijn er hoge verwachtingen op het vlak van logistiek, ketenefficiëntie en -samenwerking en voor het ontwikkelen van innovatieve ketenconcepten.

5.5. Platteland

De veelheid aan functies die het platteland vervult kan tot conflicten leiden, maar betekent zonder meer ook een verrijking voor het platteland met nieuwe kansen en uitdagingen: multifunctioneel en bruisend. Nieuwe vormen van plattelandseconomie (paardenhouderij, toerisme, ...) kan ook voor een moeilijke groep van werkzoekenden nieuwe jobs creëren. Andere uitdagingen zijn de vergrijzings- en de (verdoken) armoedeproblematiek in plattelandsgemeenten.

5.6. Overheid

Er zijn duidelijk tekenen dat de context waarbinnen de overheid functioneert aan verandering onderhevig is. De overheid schept een kader voor ondernemers en ketens om verduurzaming te realiseren en te introduceren. Nieuwe werkwijzen zullen zich opdringen voor de overheid in een netwerkmaatschappij, waarbij het terugdringen van administratieve en andere lasten voor de ondernemers in de volledige keten centraal staat. Digitale communicatie tussen overheid en sector is reeds verregaand uitgerold in de land- en tuinbouwsector, maar alle ruimte voor optimalisatie, integratie en verdere uitbouw moet worden benut. De evolutie van een controlerende naar een klantvriendelijke kennisadministratie, die zich beperkt tot de uitvoering van haar kerntaken, zet zich verder door.

SD 1 DUURZAME BEDRIJFSVOERING WORDT VOOROP GEZET IN DE FLANDERS AGROFOOD VALLEY

De landbouwers en vissers zijn zelf het grootste kapitaal van Flanders Agrofood Valley: de generatiewissel in de landbouw- en visserijsector blijft op peil, de externe instroom in de sector wordt verhoogd, de noodzakelijke stimuli en ondersteuningsvormen voor de Vlaamse ondernemers worden voorzien.

OD 1.1 Instroom en verjonging van bedrijfsleiders bevorderen als basisvoorwaarde voor het behoud van een toekomstgerichte en duurzame landbouwsector

Het aantal landbouwbedrijven in Vlaanderen neemt jaarlijks af. Jongeren zijn wel bereid om in te stappen in de land- en tuinbouwsector, maar kunnen dit niet altijd. De redenen hiervoor zijn onder meer de financieel zware investeringen die hiervoor nodig zijn en de risico's die gepaard gaan met bedrijfsovernames, de beschikbaarheid van en de moeilijke toegang tot dure grond, de prijsvolatiliteit, de omvang van de bedrijven en de stijgende overnamekosten.

Het faciliteren van de generatiewissel en de externe instroom zal een flinke uitdaging blijven, aangezien het merendeel van de bedrijven aangeeft geen opvolgingsperspectief te hebben. Daarenboven neemt de specialisatiegraad en omvang van de bedrijven nog steeds toe. Om deze dalende trend af te remmen, is het noodzakelijk dat aan alle starters de nodige ondersteuning wordt geboden om de toekomst van de primaire voedselproductie op Vlaamse bodem te verzekeren.

Waar het hervormde Europese kader vanaf 2015 mogelijkheden biedt om jonge landbouwers positief te ondersteunen, maak ik er maximaal gebruik van. Jonge en startende landbouwers kunnen gratis betalingsrechten voor rechtstreekse inkomenssteun ontvangen. Daarenboven reserveer ik 2% van het Europees budget voor directe betalingen voor een specifieke betaling aan jonge startende landbouwers.

Verder zal ik jongeren die bedrijven overnemen, ondersteunen via vestigingssteun. In het verleden werd in de landbouw enkel steun verleend aan instappers wanneer bedrijven werden overgenomen van een zekere minimale bedrijfsomvang. Deze minimale bedrijfsomvang zal ik verlagen zodat dit drempelverlagend werkt voor een mogelijke instap. In de toekomst blijf ik de geleidelijke instap in de sector, via een bijberoep met een beperkt inkomen, verder ondersteunen. Vooral jonge instappers vinden zo een aanlooptraject om nieuwe professionele paden in de land- en tuinbouwsector te kunnen bewandelen.

Binnen de gesubsidieerde starterscursus voor starters die niet uit het landbouwonderwijs komen zal ik bekijken hoe de stage verder kan worden uitgediept, om zo de instappers maximaal kennis te laten maken met alle facetten van een modern landbouwbedrijf. Mogelijk bieden internationale stages ook een kans aan bepaalde jongeren om hun inzichten verder te verbreden alvorens ze een bedrijf overnemen.

Bij aanpassingen van wetgeving of bij de opmaak van nieuwe wetgeving moeten barrières die drempelverhogend werken voor jongeren worden vermeden of afgebouwd. Omdat het landbouwbeleid in Vlaanderen in zeer grote mate ook wordt uitgetekend op Europees niveau, zal ik inzetten op een ondersteuningskader voor nieuwe landbouwers op Europees niveau. De bedrijfsopvolging is immers een Europees breed gedeeld probleem.

Er bestaat een sterke concurrentie rond de productiefactor 'grond' waarbij er een permanente spanning is tussen actieve landbouwers en andere grondgebruikers. Bij een eventuele herziening van de pachtwet op Vlaams niveau moet worden onderzocht of er

mogelijkheden zijn om de toegang tot grond voor jonge landbouwers te verbeteren ikv de generatiewissel, waarbij er billijk wordt gehandeld naar zowel eigenaar als pachter toe. Er wordt over gewaakt dat dit niet ten koste gaat van de economische leefbaarheid van bestaande bedrijven.

Ook voor de visserijsector blijft het een grote uitdaging om goed opgeleide jongeren of starters te vinden om de toekomst van de Vlaamse visserij te verzekeren. Door een toekomstgericht beleid te voeren vanuit de overheid samen met de sectorpartners moeten we de neerwaartse trend ombuigen, zodat het beroep weer aantrekkelijker wordt gemaakt.

Onze vloot is aan vernieuwing toe en een verjonging binnen de visserijsector dringt zich op. Door het rigide EU-kader, dat daarvoor nauwelijks investeringssteun toelaat, zullen nieuwe methoden moeten worden gezocht om de visserij betaalbaar en aantrekkelijk te maken, waarbij nieuwe ondernemingsvormen niet kunnen worden uitgesloten.

OD 1.2 De juiste bedrijfsvorm en de juiste financiering bepalen mee de toekomst

De landbouw- en visserijsector kenmerkt zich door relatief omvangrijke investeringen per arbeidsplaats. Willen de landbouwers en vissers zich dynamisch en innovatief blijven ontwikkelen, dan is het essentieel dat ze toegang hebben tot kapitaal voor de nodige investeringen. De uitwerking van een set fiscale en financiële instrumenten, aangepast aan de noden van de sector, is onontbeerlijk om de rendabiliteit en de liquiditeit op structurele wijze te verhogen. Daarbij is het belangrijk dat landbouwers zelf de juridische structuur kennen en kiezen die past bij de aard en de omvang van hun bedrijf.

Startende ondernemingen zullen in de eerste plaats moeten beroep doen op leningen, maar een eigen inbreng is noodzakelijk. De eigen inbreng zegt iets over de risico's die men als ondernemer bereid is te nemen en over het vertrouwen in het slagen van de onderneming. Bij gebrek aan voldoende eigen middelen om de minimum noodzakelijke inbreng te realiseren, kan de landbouwer derden verzoeken om kapitaal ter beschikking te stellen. We gaan wel na op welke manier we er kunnen voor zorgen dat alternatieve financieringsvormen (crowdfunding, win-win leningen,..) door de overheidsdiensten op dezelfde manier kunnen beoordeeld worden als traditionele kredietlijnen.

Het stimuleren van vennootschapsvormen staat al langer op de agenda. We zien de laatste jaren een duidelijke toename van omvormingen naar diverse vennootschapsvormen en starters die hun instap doen via een overname van aandelen. Op korte termijn is het opportuun om andere/alternatieve bedrijfsvormen (bijvoorbeeld coöperatieven-clusters) of andere financieringsvormen (win-winleningen, crowdfunding, microkredieten, zaadkapitaal) te onderzoeken. Samenwerking met andere overheden op de diverse bestuursniveaus is aangewezen om dit te bekijken en om na te gaan of ook fiscale mechanismen (carry back, carry forward) een stimulerend effect kunnen hebben.

Vlaanderen beschikt al over een hele waaier aan ondersteuningsmaatregelen die een toegevoegde waarde hebben voor landbouwers en vissers. Ik zal ervoor ijveren om hen een duidelijk beeld te geven van dit instrumentarium en een oplijsting maken van eventuele knelpunten en opportuniteiten, zodat de ondersteuning maximaal rendeert voor zowel de subsidiërende overheid als voor de begunstigden. Ook hier zal ik de federale overheid om aandacht verzoeken.

OD 1.3 Een optimaal ondersteuningskader bieden voor een duurzame bedrijfsvorming in een Europese context

Op 1 januari 2015 treedt het nieuw GLB in werking. Ik zal alles in het werk stellen om dit nieuwe GLB zo maximaal mogelijk in te laten spelen op de noden van de Vlaamse land- en tuinbouwsector en zijn omgeving. Met de invulling van PDPOIII werd hiervoor in 2014 al de eerste steen gelegd. Er moet dan ook zo snel mogelijk gestart worden met de uitvoering. Ook voor de andere aspecten van het GLB, zoals de directe inkomenssteun gelinkt aan vergroening en de marktmaatregelen, zal ik werken aan een efficiënte toepassing van het Europese beleid in Vlaanderen. Daarbij zal Vlaanderen pijler II versterken door een deel van de middelen van pijler I te transferen naar pijler II. Dit zal gebeuren volgens een stappenplan: 0% in 2014, 5% in 2015, 7.5% in 2016 en 2017 en 10% vanaf 2018. De middelen zullen enkel worden overgeheveld naar die pijler 2-maatregelen waar landbouwers de rechtstreekse begunstigde van zijn. Bovendien zal ik op Europees niveau blijven ijveren voor een flexibel Europees beleid dat ook ondersteuning biedt voor de noden van de Vlaamse ondernemers in conjunctuurgevoelige tijden: hoog productief en innovatiegericht in een druk bevolkte regio.

Het Europees Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) dat van kracht werd in 2014, geeft de sector een grotere inspraak, waarbij producentorganisaties een belangrijke rol krijgen. Dat beleid zal nu vorm gegeven worden op voorzet van de lidstaten die een bepaald zeevisserijgebied bevissen. Vertegenwoordigers van de sector, NGO's, wetenschap en andere belanghebbenden – verenigd in adviesraden – kunnen de nieuwe regionale groepen van lidstaten adviseren voor onder andere het beheer van de visbestanden in de toekomstige meerjarenplannen. Deze regionalisering per zeebekken (bijvoorbeeld de Noordzee) is een nieuw beleidsniveau in de zeevisserij. De specifieke uitdagingen voor de Vlaamse sector zullen op consistente wijze op dat regionale niveau verdedigd worden. Meer dan ooit heeft Vlaanderen er belang bij om met Europese partners tot een consensus te komen over de zeevisserijmogelijkheden, beantwoordend aan concrete doelstellingen.

Ik zal dan ook met de Vlaamse (FIVA) en Europese (EFMZV) middelen dit beleid gericht ondersteunen zowel via het wetenschappelijk toegepast onderzoek, als via investeringen in zeevisserijtechniek, afzet en verwerking die een duurzame zeevisserij kunnen waarborgen volgens de 3 pijlers van duurzaamheid. Tijdens deze legislatuur moeten de inspanningen rond duurzaamheid kunnen worden doorgetrokken tot bij de distributiesector waarbij traceerbaarheid en indicatoren hiervoor het pad zullen effenen. Dit alles moet een nieuw en duurzaam elan kunnen geven aan de sector.

Voor een kleine sector als de zeevisserij is het nog meer van belang dat de Vlaamse overheid als een betrouwbare en constructieve partner optreedt. Telkens is het zoeken en bijsturen van de gewenste koers in een omgeving die zowel Europees als maatschappelijk in een stroomversnelling zit. Daar zal ik ook pleiten voor gelijke visserijvoorwaarden voor zowel de ganse Europese als niet-Europese vloot die importeert.

OD 1.4 Professionalisering faciliteren door continue aandacht voor vorming, opleiding en advisering

Landbouwondernemers moeten continu op de hoogte kunnen blijven van de laatste evoluties op vlak van beleid, techniek, markt- en prijsontwikkelingen, arbeidsveiligheid enz. Vormingscentra binnen Vlaanderen moeten investeren in deze materie en een programma opzetten dat hieraan tegemoet komt. Vanuit deze doelstelling blijf ik het instrument van naschoolse vorming voor landbouwers zeker verder ondersteunen.

Om juiste beslissingen te kunnen nemen en een goede strategie te bepalen, moet de landbouwondernemer over voldoende onafhankelijke, technische en financiële informatie beschikken. Het bijhouden van die informatie over de diverse productietakken op het bedrijf is op zich niet voldoende, de cijfers moeten ook bestudeerd worden om te zien waar er nog verbeteringen mogelijk zijn en waar het bedrijf "speciaal" is ten opzichte van andere bedrijven. Hiervoor moet de rentabiliteit van de diverse land- en tuinbouwsectoren worden opgevolgd. Een bedrijfseconomische boekhouding is erg waardevol, maar vergt een inspanning van de landbouwer. De verzamelde gegevens (bijvoorbeeld kostprijs, marge, opbrengst van ingebracht kapitaal, vergoeding van familiale arbeid) zijn niet alleen interessant om belangrijke vragen te beantwoorden en beslissingen te nemen, maar zijn ook nodig of nuttig voor het aangaan van een lening of voor het indienen van een investeringsdossier of steunaanvraag voor gewestwaarborg bij het VLIF. Minstens zo belangrijk is dat deze bedrijfseconomische cijfers op sectorniveau kunnen worden vergeleken. Om dit belang te onderlijnen zal ik dan ook de ondersteuning van de bedrijfseconomische boekhouding via KRATOS behouden. KRATOS is de opvolger van de bedrijfsadviesdiensten in het nieuwe PDPO III en geeft raad op maat van het landbouwbedrijf. Ook hier is de focus op de jonge bedrijfsleiders en instromers prioritair, maar ook andere bedrijfsleiders kunnen nog steeds advies aanvragen, gaande van bedrijfseconomische onderwerpen tot arbeidsveiligheid en milieugerelateerde thema's.

Ook voor de visserij gaat mijn aandacht naar continue vorming en opleiding.

OD 1.5 Blijvend inzetten op ondersteuning van mensen én bedrijven

Zware investeringen, een tegenvallende oogst of visvangst, sterk fluctuerende marktprijzen, geopolitieke spanningen,... Het zijn maar een paar oorzaken die ervoor kunnen zorgen dat bedrijven het moeilijk krijgen om te overleven. Daarnaast heeft ook de financieel-economische crisis zijn effect niet gemist op de landbouwsector. Dit zorgt voor bijkomende onzekerheid. Daarom wil ik naast een versterking van de curatieve ondersteuning ook inzetten op een preventieve bedrijfsondersteuning en falingspreventie. Dit moet ervoor zorgen dat er minder gedwongen stopzetting bij boeren, vissers en andere schakels in de keten optreedt, dat er minder armoede heerst in de sector en dat er een hoger algemeen welbevinden ontstaat.

Ik zal laten onderzoeken of, vanuit de boekhoudkundige cijfers, kengetallen kunnen worden getrokken die een preventiebeleid voor de Vlaamse land- en tuinbouw mogelijk maken. Een preventiebeleid kijkt hoe de resultaten en cijfers van bepaalde bedrijven, nuttig kunnen zijn voor andere bedrijven. Het project 'Uitzicht door Inzicht' dat momenteel lopende is, werkt onder andere op deze kengetallen. De resultaten van onder andere dit project zullen worden bekeken om dit beleid mee gestalte te geven.

Bovendien wil ik inzetten op een vroege detectie van landbouwbedrijven in moeilijkheden. Door tijdig te weten welke bedrijven het moeilijk zullen krijgen, kan er worden gewerkt aan een betere diagnose en aan een optimalisatie van de aanbevelingen ter remediëring. De organisatie 'Boeren op een Kruispunt' heeft de afgelopen 7 jaar bewezen dat ze op professionele wijze paraat staat voor bedrijven in moeilijkheden. Ik zal nagaan hoe zij nog sterker kunnen samenwerken met diverse overheidsdiensten om de gepaste hulp te bieden aan bedrijven in nood, evenals de behoefte aan nieuwe domeinen van hulpverlening verkennen.

We moeten ook erkennen dat de Vlaamse land- en tuinbouw in een geglobaliseerde economische omgeving enerzijds wordt geconfronteerd met een zeer grote volatiliteit in de prijs- en margevorming en de daaraan verbonden toegenomen risico's en anderzijds met het zeer moeilijk internaliseren van de maatschappelijke kosten in de consumentenprijzen. Daarbij mogen we de discussie of een nieuw businessmodel voor de

Vlaamse land- en tuinbouw nodig is niet uit de weg gaan. Natuurlijk verliezen we daarbij het familiale karakter van onze bedrijven niet uit het oog.

Het thema risicobeheer is de laatste jaren brandend actueel binnen de land- en tuinbouw. Ik zal dan ook samen met de sector inzetten op de uitbouw van een efficiënt risicobeleid in Vlaanderen. Vooreerst kijken we daar naar de mogelijkheden die geboden worden binnen het nieuwe GLB. Uiteraard zijn de risico's voor landbouwbedrijven niet beperkt tot klimatologische risico's, maar zijn er tevens potentiële productieverliezen door dierziekten en prijsrisico's door het steeds volatieler worden van de markten. Op Europees niveau zijn hiervoor vangnetten voorzien, al werden deze de laatste jaren afgebouwd.

De regionalisering van het landbouwrampenfonds onder de zesde staatshervorming en de keuze van Vlaanderen om vanaf 2017 de brede weersverzekeringsproducten te ondersteunen via PDPOIII, bieden hiertoe de nodige instrumenten. Maar ook de markt moet hier zijn rol en verantwoordelijkheid willen opnemen. De werking van het landbouwrampenfonds wordt geoptimaliseerd in Vlaanderen. Om de coördinatie te verbeteren van de aanpak van crisissen in het algemeen die de sector treffen, zal ik een crisismanagementdraaiboek laten ontwikkelen. Hoewel een dergelijk draaiboek niet alle onvoorziene omstandigheden bij crisissen kan voorzien, is een efficiënt en gecoördineerd optreden vanuit de verschillende overheden onontbeerlijk.

De landbouwsector blijft jammer genoeg ook een sector met een relatief hoog aantal arbeidsongevallen. De sensibilisering wordt opgevoerd en we werken verder aan het bestaande actieplan. Preventagri kan hierbij een sleutelrol spelen, zeker met het oog op het begeleiden van de adviesdiensten die binnen het KRATOS systeem advies zullen geven rond arbeidsveiligheid. Het doel is 'go for zero' naar analogie met het verkeersveiligheidsbeleid.

Tot slot zal ik zorgen voor een nauwgezette opvolging en uitvoering van de land- en tuinbouwgerelateerde acties uit het Strategische Actieplan voor Limburg in het Kwadraat. Deze zijn:

- Lokale grondenbank Noordoost Limburg;
- Versterken export potentieel van fruit;
- Fruitkolom en innovatieve nevenstromen;
- Agropolis;
- Fruitport Brustem;
- Groente-innovatiefonds.

SD 2 FLANDERS AGROFOOD VALLEY WORDT OP DE KAART GEZET IN BINNEN- EN BUITENLAND

De Vlaamse landbouwbedrijven slagen er in om zich, afhankelijk van hun grootte en focus, op de binnenlandse en de buitenlandse markt te positioneren. De overheid faciliteert de transparantie en evenwichtige verhoudingen in de keten en zoekt naar oplossingen om tot een efficiënter en duurzamer logistiek netwerk te komen, zodat de verankering van de agrovoedingssector in Vlaanderen wordt bestendig en nog verder uitbreidt.

OD 2.1 De overheid ondersteunt de export van Vlaamse landbouwproducten

Als netto-exporterend land is het belangrijk dat regelmatig nieuwe exportmarkten worden gevonden, nieuwe sectoren worden aangeboord en bestaande markten voortdurend worden geconsolideerd of verbreed met nieuwe marktsegmenten. Dit verlaagt de druk op de binnenlandse markt, komt de prijsvorming ten goede en spreidt het risico voor de exporteurs door marktdiversificatie. De agrovoedingssector is in toenemende mate een sector die veel exporteert. Met een positief handelssaldo van meer dan 4,7 miljard euro levert deze sector een bijdrage van 10% in het globale exportcijfer van België en draagt op die manier nadrukkelijk bij tot de verwezenlijking van welvaart in ons land. Voor sommige producten voeren we de wereld ranking aan van grootste exporteurs: diepvriesgroenten (1e plaats), aardappelbereidingen (2e plaats), chocoladeproducten (2e plaats), banketbakkerswerk (2e plaats), peren (3e plaats), bier (4e plaats), varkensvlees (5e plaats). De voedingssector heeft voor zichzelf de ambitie om tegen 2015 de omzet via export met 5 miljard euro te laten toenemen en is goed op weg om daarin te slagen.

Dit exportpotentieel van onze Vlaamse landbouwproducten dienen we verder te ondersteunen. De exportwerking van VLAM, gecombineerd met buitenlandse promotie, moet bestaande en nieuwe markten voor onze Vlaamse producten verder uitdiepen. Daarnaast zal de samenwerking met Flanders Invest en Trade (FIT) worden geïntensifieerd, met duidelijke afbakening van ieders bevoegdheden en opdrachten om tot maximale synergie te komen inzake exportbevordering. Ook de verwerkende sector is een belangrijke speler die dient te worden betrokken. Tevens zullen de nodige contacten gelegd worden met de federale overheid om tot maximale synergie en samenwerking te komen bij de ondersteuning van onze Vlaamse exportbedrijven. Een gecoördineerde en afgestemde aanpak is noodzakelijk om onze Vlaamse producten maximale kansen te bieden op de exportmarkt.

Export en afzet worden in sterke mate mee bepaald door promotie. De nieuwe Europese promotieverordening verlegt het accent naar promotie in derde landen en vergroot het gamma van producten dat in aanmerking komt voor ondersteuning van promotie- en informatiecampagnes. In het licht hiervan zal VLAM zijn klantenbereik uitbreiden, in het verlengde van de huidige bijdragebetalers, naar verwerkers en collectieve merken met Vlaamse primaire producten als basis en zijn expertise ter beschikking stellen van producenten- en brancheorganisaties.

OD 2.2 Inzetten op de vermarkting van producten van eigen bodem op eigen bodem, met aandacht voor consumentenvoorkeuren

Consumenten hechten belang aan gezonde, kwaliteitsvolle, veilige en op een duurzame wijze geproduceerde landbouw- en visserijproducten. Dit weerspiegelt zich niet altijd in het consumentengedrag, waarbij de consument zich vaak laat leiden door een lage prijszetting voor landbouw- en visserijproducten. Dit kan de afzet van Vlaamse kwaliteitsproducten op lange termijn in gevaar brengen. Slimmere samenwerking blijft

nodig tussen landbouw, supermarkten en voedingsbedrijven zodat producten zich meer kunnen onderscheiden en een billijke prijs kan worden gegarandeerd voor iedere schakel in de keten. Ik streef ernaar om hier onder het motto 'Lekker én (h)eerlijk van bij ons' aandacht voor te vragen. Alle spelers in de keten hebben hierin een rol te spelen. Reeds in 2010 hebben de diverse actoren zelf het initiatief genomen om een Belgisch ketenoverleg op te starten. Dit resulteerde onder meer in een onderlinge gedragscode en het was ook de basis voor het Europees ketenoverleg. Als de leden van het ketenoverleg dit vragen, zal ik binnen de keten afspraken vastleggen bijvoorbeeld via de erkenning van brancheorganisaties of via de ontwikkeling van landbouwbeleidsovereenkomsten.

Naast de prijs moeten elementen als duurzaamheid, dierenwelzijn, ecologische inspanningen, 'producten van bij ons', geïntegreerde gewasbescherming, veiligheid,... kunnen meespelen in de informatie voor de consument.

De beste manier om in deze context aan bewustwording bij de consument en aan afzetbevordering te doen, is om per product of productgroep middelen samen te brengen voor een generieke marketing en promotie en in samenspraak met de ganse keten te beslissen over de inzet van deze middelen. Een nog sterker signaal naar de consument zou zijn om promotie over de diverse sectoren heen te voeren. Het label "Lekker van bij ons" zal hierbij verder worden ontwikkeld en gepromoot als sectoroverschrijdend koepelconcept. VLAM is hierbij een partner met kennis en ervaring die de sectoren kan sturen naar deze sectoroverstijgende werking.

Om de inspanningen van onze vissers en de kwaliteit van onze visvangst te valoriseren zal met de VLAM als partner ingezet worden op een marktbenadering die specifieke nadruk legt op duurzame en lokale visproductie. Gezien de geringe capaciteit voor visverwerking van eigen aangelande vissoorten hebben we hier speciale aandacht voor in het nieuwe visserijprogramma ter uitvoering van EFMZV.."

OD 2.3 Nichemarkten krijgen de aandacht die ze verdienen

Maatschappelijke stromingen en voedseltrends bij consumenten kunnen op korte tijd leiden naar een gewijzigd aankoopgedrag. Trends zijn meestal van korte duur, maar sommige consumentenvoorkeuren op vlak van duurzaamheid kunnen toch een blijvend effect bewerkstelligen.

Een lokale voedselstrategie is een proces waarbij wordt nagedacht hoe het voedselsysteem kan worden veranderd en wat er kan gedaan worden om deze verandering te realiseren. Het zet op lokaal niveau "voedselproductie en -consumptie" op de agenda, bouwt verder op bestaande initiatieven en zoekt meerwaarde door verschillende groepen bij elkaar te brengen. De korte keten is een typisch afzetsysteem waarbij een rechtstreekse relatie bestaat tussen de producent en de consument. In de korte keten verkoopt de producent rechtstreeks aan de consument. Het zeggenschap van de producent, het lokaal karakter en het contact met de landbouw zijn enkele kenmerken die als positief worden ervaren. Ook hier zal ik verder werken op basis van bestaande initiatieven.

Stad en platteland raken steeds meer met elkaar vervlochten. Stadslandbouw vormt meer en meer de binding tussen stad en platteland. De stadslandbouw geeft vorm aan stedelijke behoeften door lokale voedselproductie en het koppelen van maatschappelijke doelen zoals zorg voor de omgeving en het bieden van ruimte voor ontspanning, zorg of educatie. Ik zal de nodige aandacht geven aan initiatieven zoals stadsboerderijen, voedselteams, volkstuinten en boerenmarkten, zelfoogstboerderijen en CSA (Community Supported Farms). Ook landbouw- en plattelandeducatie zorgen mee voor verbinding. Initiatieven hierrond bieden dan ook zeker meerwaarde in het peri-urbaan Vlaanderen.

Vanuit een breed welzijns perspectief zal ik de ondersteuning van zorgboerderijen in de toekomst verder zetten in samenwerking met mijn collega van Welzijn. Een nieuwe tendens die we zien in dit zorglandschap is dat ook schoolvervangende trajecten worden opgezet op zorgboerderijen. Daarom zal ik ook een overleg opstarten met mijn collega van Onderwijs om na te gaan hoe we hier verder op kunnen inspelen.

Ook eten volgens de seizoenen of het in eer herstellen van typische Vlaamse rassen en vergeten groenten zijn voedseltrends die ik wil bevorderen.

VLAM zal ook promotionele ondersteuning bieden aan niche-, streek- en bioproducten, evenals aan alternatieve verkoopkanalen.

OD 2.4 De biologische productie in Vlaanderen blijft verder groeien

Vanuit een verdere verduurzaming van de Vlaamse landbouw zal ik het tweede strategisch plan biologische landbouw verder uitvoeren. Een duurzame kwalitatieve en kwantitatieve groei van de biologische productie in Vlaanderen, een evenwichtige marktontwikkeling en het optimaal ontwikkelen van de voorbeeldfunctie van bio voor verduurzaming van landbouw en maatschappij zijn de doelstellingen. Dit moet leiden tot een stijging van het aantal producenten, bereiders, verdelers en importeurs en een groei van het bio-areaal, de bioproductie en het biomarktaandeel in Vlaanderen.

Daarnaast zal ik de kennisontwikkeling en de kennisuitwisseling inzake de biologische landbouw- en voedingssector verder ondersteunen. Dit moet toelaten dat zowel binnen de biosector de kennis verhoogt, maar ook dat bio en gangbare landbouw van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen versterken.

Verder zal ik de biosector ook op Europees niveau nauwgezet opvolgen met het oog op een level playing field.

SD 3 DE AGROFOOD KETEN STAAT STERK IN VLAANDEREN

De overheid faciliteert de transparantie en evenwichtige verhoudingen in de keten op een manier die er toe leidt dat de verankering van de agrovoedingssector in Vlaanderen wordt bestendig en nog verder uitbreidt.

OD 3.1 Duurzaamheid is een verhaal van de ganse keten

De agrovoedingscluster is de economische cluster die het sterkst is verankerd in de Vlaamse economie. De sector telt meer dan 40.000 bedrijven met een tewerkstelling van 155.000 personen.

De voedingssector is behoorlijk crisisbestendig. Het is een van de weinige industriële sectoren die tijdens de afgelopen crisisjaren de tewerkstelling op peil heeft gehouden. De sector is onlosmakelijk verbonden met de Vlaamse landbouw, die wordt gekenmerkt door hoge voedselveiligheidsstandaarden, een zeer hoge productiviteit, een hoog kwaliteitsniveau en vakmanschap. De veranderende omstandigheden vragen om evoluties in de primaire productie en in de afzet van land- en tuinbouwproducten. Omdat de gevraagde investeringen (in tijd, middelen en arbeid) vaak de schaal van het individuele bedrijf overschrijden, is samenwerking een interessante oplossing. Ook zoeken naar innovatie in de agrovoedingsector blijft ondanks de topprestaties een must. Dit kan zeker in samenwerking met het onderzoekslandschap in Vlaanderen.

Ik zal de opportuniteiten uit het nieuwe GLB en GVB om de markt- en ketenwerking te verstevigen aangrijpen, met bijzondere aandacht voor deze sectoren die deze traditie nog niet kennen. Zo kunnen producentenorganisaties zich ontwikkelen tot een economisch rendabele onderneming met een coöperatieve missie en werking. Brancheorganisaties verbeteren de ketenwerking tussen de verschillende schakels (verticale samenwerking). Op basis van het nieuwe Vlaamse juridische kader zal ik waar nodig en voor die sectoren die hierop actief inzetten in de toekomst, de samenwerking faciliteren. Daarnaast zal ik ook op het Europese niveau eventuele knelpunten aankaarten.

OD 3.2 Transparantie over prijzen in de keten creëren, zorgt voor vertrouwen

In eerste instantie is het de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven om marktstrategieën en opbrengstmodellen te creëren. Dat blijft het uitgangspunt.

De landbouwsector is echter bijzonder complex op vlak van fysieke afzetstromen. Dit brengt diverse problemen met zich mee voor de prijsvorming, die tot stand komt op (internationale) markten tussen vragers en aanbieders. Eerst en vooral verschillen de mechanismen in prijsvorming zeer sterk binnen de verschillende schakels van de sectoren. Vele producten ondergaan transformaties waardoor ze nog moeilijk te vergelijken zijn. Ook de bederfbaarheid en de natuurlijke variabiliteit van het product spelen een rol. Daarenboven kan de economische handelsstructuur sterk verschillen naargelang de sector. Landbouwproducten hebben een lage aanbodelasticiteit waarbij een respons op prijsschommelingen relatief lang duurt. Beslissingen over de productie zijn dikwijls al genomen voor marktfenomenen zich voordoen. Landbouwmarkten worden bijgevolg als onstabiel en moeilijk voorspelbaar ervaren. Binnen deze context zal ik inzetten op pilootprojecten om marktrisico's in de sector af te dekken.

Inzicht in de eigen productiekostenstructuur is een belangrijk element voor onze landbouwendernemers, maar daarnaast is prijstransparantie van input- en outputproducten noodzakelijk om een beter inzicht te krijgen in prijzen en hun evoluties.

Prijsnoteringen spelen een belangrijke rol met betrekking tot de transparantie van het marktgebeuren. Uiteraard moet er steeds rekening worden gehouden met de beperkingen opgelegd vanuit de mededingingsreglementering. De Vlaamse overheid kan en mag de markt niet reguleren, maar kan wel op een aantal vlakken faciliteren en bijdragen tot een verhoogde transparantie, zonder hierbij op het werkterrein te komen van de Europese of de federale overheid. De Europese gemeenschappelijke marktordening voor landbouw voorziet voor de meeste land- en tuinbouwproducten in een wettelijk kader voor wat betreft de prijsnoteringen op de representatieve markten, die de lidstaten verplicht moeten implementeren. Deze tendensen kunnen we via een informatieplatform beschikbaar stellen aan de betrokken sectoren. Waar mogelijk vullen we dit aan met andere informatie op diverse vlakken (zoals technisch, en sanitaire info) zodat ze hun bedrijfsbeslissingen op een gefundeerde wijze kunnen nemen. Anderzijds is het onderzoek naar marges en eerlijke concurrentie een federale bevoegdheid. Ik sta dan ook open voor een samenwerking met de federale overheid en de mededingingsautoriteit, zodat een grotere transparantie in prijsvorming en -transmissie tot stand kan komen zonder de vrije concurrentie in het gedrang te brengen.

Vlaanderen investeert volop in een verbeterde transparantie in de visketen. Ik zal dit verder zetten door meer producenten en de verwerkende industrie te betrekken bij het duurzaam valoriseren van de vis. Steeds meer consumenten van vis wensen informatie over de wijze waarop onze vis wordt gevangen en ik zal dan ook inzetten op transparantie bij middel van duurzaamheidsindicatoren en traceerbaarheid.

OD 3.3 Ondersteunen van de agrovoedingssector in zijn geheel

De agrovoedingssector als verwerker van land- en tuinbouwproducten vormt samen met de coöperatieve veilingen en exporteurs het belangrijkste afzetkanaal voor de Vlaamse land- en tuinbouw. In 2013 is de voedingsindustrie in haar geheel, dankzij doorgedreven aandacht voor kwaliteit en technologische innovatie, uitgegroeid tot een sterke industriële sector in België. De Vlaamse agrovoedingsindustrie behoort tot de wereldtop in onder meer de verwerking van aardappelen, groenten en fruit, diepgevroren aardappel- en groentespecialiteiten in het bijzonder. Niet verwonderlijk dan ook dat FIT in 2014 nog een aardappelverwerkend bedrijf bekroonde met de Leeuw van de export. Een bedrijf dat meer dan 200 producten vermarkt naar 116 landen behoort nu éénmaal tot de wereldtop.

Recent werden de steunmaatregelen van het Agentschap Ondernemen voor het eerst opengesteld voor de agrovoedingssector. Blijvende aandacht is nodig, waarbij ik ook zal aandringen op een uitbreiding van bestaande waarborgregelingen voor deze sector. Daarnaast zal ik, op basis van bijkomend studiewerk en door het opzetten van pilootprojecten, zoeken naar slimme oplossingen om tot een efficiënter en duurzamer logistiek netwerk te komen in de landbouw- en voedingssector. Ik zal hiervoor pilootprojecten opzetten in samenwerking met Flanders Logistics.

Gezien het directe belang van de sector voor de afzet van land- en tuinbouwproducten zal ik een aanvullend beleid voeren aan dat van het Agentschap Ondernemen dat gericht is op de ondersteuning van investeringen die zowel voor de verwerker of vermarkter als voor de landbouwer een meerwaarde betekenen en bijdragen tot een verbeterde kwaliteit van de land- en tuinbouwproducten. Hiertoe zullen vanuit het VLIF op regelmatige basis investeringsoproepen worden gelanceerd, gericht op de agrovoedingssectoren die belangrijk zijn voor de Vlaamse landbouwers. Naast verwerkers, kunnen ook coöperatieve groepen van landbouwers die verwerken voor ondersteuning in aanmerking komen.

SD 4 FLANDERS AGROFOOD VALLEY HOUDT REKENING MET ZIJN OMGEVING

Vlaanderen staat aan de top in Europa met zijn duurzame landbouw en zeevisserij. Het kwaliteitsbesef voor zuinig gebruik van de open ruimte is gegroeid en duurzame efficiëntiewinsten in de volledige keten worden gerealiseerd.

OD 4.1 Uitdagingen voortkomend uit andere beleidsdomeinen worden opgevolgd, want deze vormen mee de landbouw van morgen

De landbouw- en tuinbouwsector staat niet op zichzelf. Al decennia lang draagt de sector bij aan doelstellingen die verder reiken dan de voedselproductie alleen. In de voorbije jaren heeft de landbouw al significante inspanningen geleverd aan de doelstellingen rond milieu, klimaat en energie. Landbouw heeft dan ook een bijzondere rol te spelen in de Vlaamse klimaatdoelstellingen, waaronder de doelstelling om op de langere termijn naar een globale koolstofarme economie te streven. Het landbouwluik is een belangrijk onderdeel van het derde Vlaams Klimaatbeleidsplan voor de periode 2013-2020. De land- en tuinbouwsector is daarnaast ook een belangrijke producent van biomassa voor hernieuwbare energie. Ik zal inzetten op adaptatie- en mitigatiemaatregelen zodat de sector zich kan aanpassen aan de klimaatverandering en de broeikasgasemissies verder teruggedrongen kunnen worden.

Het stopzetten van het biodiversiteitsverlies en heel specifiek het bereiken van de Europese natuurdoelstellingen en de daaruit voortkomende instandhoudingsdoelstellingen moeten gerealiseerd worden in partnerschap met de landbouw. Hierbij wordt vertrokken van het principe "de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten". Landbouwers zullen ook aangemoedigd worden om het natuurlijk karakter van en de biodiversiteit binnen het agrarisch gebied te versterken. Voorrang zal daarbij gegeven worden aan initiatieven die door de landbouwers zelf kunnen genomen worden. Hiermee gepaard gaat ook de problematiek van de vermestende en verzurende stikstofneerslag in Vlaanderen, die vandaag een grote uitdaging vormt bij de realisatie van de gunstige staat van instandhouding van de Europese natuurdoelen. Om vergunningverlening aan landbouwbedrijven te garanderen werd de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) ingesteld. Ik zal er alles aan doen om te zorgen voor een billijke verdeling van de lasten van de reductie van de stikstofneerslag. Het ondersteunen van meer onderzoek naar effectieve en socio-economisch haalbare ammoniak reducerende maatregelen en de ondersteuning bij het toepassen daarvan, het realiseren van efficiënt ruimtegebruik en de werking van het Regiebureau PAS, zijn hierbij mijn prioriteiten. Bij het streven naar een efficiënt ruimtegebruik wordt rekening gehouden met ruimtebeslag en de impact op de vergunningsverlening. Dit alles moet doorheen de verschillende fases van de PAS de nodige economische ontwikkelingskansen voor onze bedrijven blijven garanderen. Ik zal daarbij nauwkeurig toezien op de eerlijke en verantwoorde verdeling van die ontwikkelruimte over de sectoren. Daarnaast streef ik er naar dat de getroffen landbouwbedrijven via de flankerende maatregelen in het voorziene herstructureringsbeleid, maximaal bijgestaan worden om te werken aan de toekomst van hun activiteiten.

Het verzekeren van de biodiversiteit van planten en dieren voor de voedselproductie, de agro-biodiversiteit, is zeker ook een aspect van biodiversiteit dat we niet mogen vergeten. Zowel de in vivo als de in vitro instandhouding van het genetisch potentieel zal georganiseerd, opgevolgd en ondersteund worden. Bestuivers en de honingbij in het bijzonder vormen natuurlijk ook een belangrijk element in de biodiversiteit. Deze laatste kampen met jaarlijks terugkerende hoge sterftcijfers. Dit is ook voor verschillende land- en tuinbouwteelten, die van bestuiving afhankelijk zijn, een niet te verwaarlozen bedreiging. Wetenschappers wijzen als oorzaak naar een veelheid van factoren (zoals bijvoorbeeld gebrek aan voedselbronnen, parasieten en gebruik van pesticiden), die echter nog niet allemaal goed doorgrond zijn. Ik zal via de uitwerking van een actieplan de nodige aandacht besteden aan deze problematiek, zodat de

bijensterfte teruggedrongen wordt en de imkerij versterkt wordt. Imkerij maakt echt deel uit van het landbouw- en omgevingsbeleid.

Ik zal me ook blijven inzetten voor het verminderen van de afhankelijkheid van eiwitbronnen afkomstig van buiten Europa. Deze zijn immers onderhevig aan een sterk gestegen vraag vanuit zich ontwikkelende regio's elders in de wereld en worden tevens maatschappelijk gecontesteerd omwille van ongewenste productiemethoden, hun negatieve invloed op het sluiten van kringlopen en de impact op de ecologische footprint en het klimaat. Daarom zal ik erop toezien dat het bestaande Actieplan Alternatieve Eiwitbronnen verder wordt uitgevoerd. Op het einde van de looptijd van het plan in 2015 voorzie ik een evaluatie die ik zal gebruiken om een vervolgtraject voor te stellen. Daarnaast zal ik via vergroeningsmaatregelen binnen het nieuwe GLB en via agromilieuen klimaatverbintenissen, meer nog dan vroeger de teelt van stikstofhoudende gewassen in Vlaanderen aanmoedigen en ondersteunen. Deze maatregelen leveren tevens een positieve bijdrage tot de agro-biodiversiteit.

De IPM (integrated Pest Management) – principes worden maximaal toegepast om het gebruik van beschermingsmiddelen te beperken en de omschakeling naar ecologisch minder belastende middelen te stimuleren.

In het verleden heeft de landbouwsector reeds belangrijke inspanningen geleverd om de impact op de bodem te beperken en de bodem in een goede conditie te houden. Toch is het doel nog niet bereikt en moeten verdere acties ondernomen worden voor een verduurzaming van het bodembeheer. Een aantal maatregelen uit het hervormde GLB zullen hiertoe bijdragen. Op Vlaams niveau zullen de te nemen erosie maatregelen gefaseerd worden aangescherpt volgens het afgesproken stappenplan. De vooropgestelde maatregelen zullen geëvalueerd worden op hun efficiëntie, effectiviteit en haalbaarheid en indien nodig bijgestuurd worden. Ook op het vlak van het behoud van organische-stofgehalte zal de huidige norm verstrengd worden, waarbij landbouwers over meer bodemanalyses moeten beschikken om de evolutie van het organische stofgehalte en de zuurtegraad van de percelen op te volgen. Het VLIF zal voorzien in steun voor investeringen die gericht zijn op een duurzaam bodembeheer zoals machines voor niet kerende bodembewerking of aanpassingen voor het voorkomen van bodemverdichting. Ook niet-productieve investeringen gericht op het beperken van erosie, zullen in aanmerking komen voor steun.

Landbouw is sterk betrokken bij de uitvoering van het integraal waterbeleid. Mijn beleid zal gericht zijn op het behalen van de kwantitatieve en kwalitatieve waterdoelstellingen, rekening houdend met de landbouwpraktijk. Water is voor land- en tuinbouw een productiebevallende factor die duurzaam beheerd moet worden. Ik zal ernaar streven een goed evenwicht te bereiken tussen de bedrijfseconomische doelstellingen van de Vlaamse land- en tuinbouw, de wijze waarop de Europese waterdoelstellingen gerealiseerd zullen worden en een evenwichtige verdeling van de beschikbare watervoorraden over de sectoren in functie van de behoeften. Land- en tuinbouwers zullen gestimuleerd worden om in te zetten op de best beschikbare technieken voor een efficiënt en rationeel watergebruik, een goed beheer van de watervoorraden en het maximaal vasthouden van water in de bodem. Om bestaande watervragende activiteiten van economisch belang te kunnen handhaven in gebieden met nieuwe of beoogde bijkomende beperkingen in waterbeschikbaarheid, zal ik onderzoeken welke oplossingen mogelijk zijn.

OD 4.2 Het VLIF bestendigt zijn rol als motor van de duurzame investeringen in land- en tuinbouw

Zoals het Vlaams Regeerakkoord 2014-2019 aangeeft, blijft het VLIF de motor van de duurzame investeringen in land- en tuinbouw. We zullen het VLIF versterken en

vernieuwen en spelen daarbij in op de diverse pijlers van duurzaamheid (economie, ecologie en sociale duurzaamheid). Deze pijlers bepalen het steunpercentage voor de investering, waardoor een investering die hoog scoort op de drie duurzaamheidspijlers en dus zeker een positief ecologisch effect beoogt, dan ook kan rekenen op een maximale ondersteuning. Het steunpercentage voor elke investering wordt ook vastgelegd, in die mate dat de investering een hoger steunpercentage zal krijgen naarmate ze meer bijdraagt tot de verduurzaming.

De landbouwsector heeft de afgelopen jaren al vele inspanningen geleverd aan doelstellingen rond milieu, klimaat en energie. Om dit verder te zetten dient het VLIF nog meer ingezet te worden om de integrale duurzaamheid te helpen realiseren. Daarom zullen de VLIF middelen ingezet worden voor onder andere de investeringen die zowel energiebesparend zijn, het gebruik van hernieuwbare energiebronnen aanmoedigen of verbeteringen opleveren op het vlak van luchtkwaliteit, geselecteerd worden zoals investeringen op vlak van isolatie, energieschermen, warmtebuffers, rookgascondensators, warmtepompen,... Via het VLIF-instrumentarium zal ik eveneens inzetten op het aanmoedigen van kleinschalige vergisting op rundveebedrijven, gefinancierd vanuit het Klimaatfonds. Onderdelen van de investeringen van pocketvergisters die worden gesubsidieerd via certificaten worden niet in aanmerking genomen in het VLIF. Landbouwbedrijven die in het kader van de PAS worden getroffen, zullen via de flankerende maatregelen maximaal bijgestaan moeten worden om te kunnen werken aan de toekomst. Wanneer in het kader van het verlenen van de omgevingsvergunning er specifieke investeringsnoden worden opgelegd, zal ik dit via het VLIF maximaal ondersteunen. Ik denk hierbij aan subsidiëring van onder andere luchtwassers, stoffilters, mestopslag en andere emissiereducerende technieken. Ik zal een selectiesysteem opzetten dat er op gericht is om investeringen te subsidiëren die een wezenlijke bijdrage leveren aan de verduurzaming (sociaal, economisch en milieu)

Daarnaast zal het VLIF voorzien in steunmogelijkheden aan actieve landbouwers voor niet-productieve investeringen, die bijdragen aan de realisatie van doelstellingen inzake biodiversiteit. Onder meer via het aanleggen van kleine landschapselementen en niet-productieve investeringen in water- of bodembeheer. Uiteraard is het opzet dat deze investeringen, zoals ook poelen, dammen en stuwtjes, eveneens bijdragen tot de algehele bodem- en waterkwaliteit, naast het versterken van de biodiversiteit.

De effectiviteit van de maatregelen, de vooruitgang en de financiële uitvoering van het vernieuwde VLIF zal opgevolgd worden via een uitgebreide en effectieve monitoring. Hiermee zal nagegaan worden of de uitgevoerde investeringen de beoogde milieu-efficiëntie opleveren.

OD 4.3 Zowel ondersteunend en flankerend beleid als onderzoek sturen mee in de juiste richting.

Vanuit het landbouwbeleid gebeuren er al jaren inspanningen om de uitdagingen inzake milieu, klimaat, energie, water, lucht en bodem aan te pakken. Ik zet dit elan zeker voort maar ik zal het ook versterken door nog meer focus te leggen op deze thema's, in bijvoorbeeld demonstratieprojecten en voorlichtingsactiviteiten van de landbouwadministratie.

Ook het vernieuwde Europese landbouwbeleid, waar de toekenning van financiële ondersteuning meer en meer gekoppeld wordt aan het respecteren van milieu-eisen, gaat die weg op. Landbouwers die voor Europese steun in aanmerking komen, zijn verplicht om een uitgebreid pakket randvoorwaarden na te leven. Diverse beheerseisen op het vlak van milieu, natuur, voedselveiligheid en dierenwelzijn moeten worden nageleefd. Landbouwgronden moeten ten allen tijde in goede landbouw- en

milieuconditie gehouden worden. Daarenboven wordt een deel van de rechtstreekse inkomenssteun voortaan gekoppeld aan vergroeningseisen. Teelten moeten worden gedifferentieerd, het areaal blijvend grasland in stand gehouden en er moet ecologisch aandachtsgebied worden gecreëerd op akkerland. Instrumenten zoals de agromilieu- en klimaatverbintenissen, opleiding en vorming binnen het PDPOIII geven landbouwers of groepen van landbouwers (de zogenaamde collectieven) kansen om hier zelf ook op in te zetten. Vrijwillige overeenkomsten tussen landbouwers en de overheid om milieudoelen na te streven zoals voorgaande maatregelen dragen zeker mijn voorkeur weg. Deze ecosysteemdienstenbenadering (groene en blauwe diensten) biedt zeker nieuwe mogelijkheden om landbouw, milieu en natuur dicht bij elkaar te brengen. De verdere uitbouw ervan moet onderzocht worden en stroomlijning van alle initiatieven verdient daarbij alle aandacht.

Verder zet ik in op sensibilisering, vorming en begeleiding rond diverse thema's, en heel specifiek op energiegebruik in de land- en tuinbouw, om zo innovatieve technieken voor broeikasgasemissiereducties, energiebesparing en de productie van hernieuwbare energie beter ingang te doen vinden in de sector. Via twee klimaatfondsmaatregelen zal ik eveneens inzetten op restwarmte en kleinschalige vergisting zodat het beschikbare potentieel in de Vlaamse land- en tuinbouw zinvol wordt benut. En via KRATOS, het vernieuwde bedrijfsbegeleidingssysteem zullen de land- en tuinbouwers een advies op maat kunnen krijgen betreffende klimaat en energie.

Vaak heeft het omgevingsbeleid een impact op de Vlaamse land- en tuinbouw, die niet kan gemilderd worden met ondersteuning vanuit het landbouwbeleid alleen. Daarom is het zeer belangrijk dat bij deze processen gekeken wordt welk flankerend beleid we samen met de betrokken sectoren kunnen ontwikkelen om de evoluties draagbaar te maken. Een tekenend voorbeeld hierbij is zeker de PAS, waarbij we de getroffen landbouwbedrijven via de flankerende maatregelen zo doeltreffend mogelijk zullen bijstaan.

Het beleid kan echter niet alleen de oplossing bieden voor alle problemen waarmee landbouwers geconfronteerd worden bij omgevingsveranderingen. Onderzoek speelt een cruciale rol in het zoeken naar de gepaste oplossingen. Binnen het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek (ILVO) zullen de onderzoekslijnen die te maken hebben met PAS, in nauw overleg met het Regiebureau PAS, zowel qua personeel als in meetapparatuur verder uitgebouwd worden, in het bijzonder voor de rundveesector. Andere terreinen waarop ILVO zich verder zal focussen zijn onder meer niet-kerende bodembewerking, mesttypes, koolstofrijke bodem verbeterende middelen (bijvoorbeeld compost), groenbedekkers, (ruimere) gewasrotaties en gewasdiversificatie, mogelijkheden voor de teelt van soja in Vlaanderen en onderzoek naar insectenkweek als alternatieve eiwitbron. ILVO onderzoekt eveneens op welke manier afvalstromen van de landbouw en van het stedelijk gebied gevaloriseerd kunnen worden als bodem verbeterend middel en als bron van nutriënten. Voor diverse aspecten zal ILVO samenwerkingsverbanden zoeken met onder andere de universiteiten.

OD 4.4 Exploreren van duurzame alternatieven in de visserij

Het economisch en het ecologisch aspect van de visserij zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Gezonde visbestanden zijn immers een absolute voorwaarde voor de rentabiliteit van de visserijsector. Op korte termijn kunnen de twee aspecten vaak met elkaar in conflict komen, maar op middellange en lange termijn versterken ze elkaar.

De Europese mariene strategie is erop gericht om uiterlijk in 2020 een goede milieutoestand in alle mariene wateren van de EU te bereiken. Bij de hervorming van het GVB werd al veel aandacht besteed aan een betere ecosysteembenadering; het bereiken van de maximale duurzame opbrengst (MDO) tegen 2015, waar mogelijk, en ten laatste tegen 2020; de instelling van herstelzones en het terugdringen van de teruggooi. Dit laatste, gekoppeld aan een aanlandingsplicht, vormt voor de Vlaamse vloot een grote uitdaging. Het nieuwe beleid zorgt wel voor een geleidelijke introductie van de aanlandingsplicht. Vanaf 1 januari 2016 geldt er een aanlandingsplicht voor de belangrijke tong- en scholvisserij, en vanaf 1 januari 2019 geldt deze verplichting voor alle quotasoorten. Vlaanderen ijvert voor voldoende flexibiliteit in de aanpak zodat de vissers zich kunnen aanpassen.

Het uitgangspunt van Vlaanderen is dat teruggooi zoveel mogelijk voorkomen moet worden en dat er maximaal gestreefd moet worden naar selectiviteit. Dit zal ik doen door in te zetten op het verzamelen van de basisgegevens over teruggooi, onderzoek naar en implementatie van selectievere technieken, aangepast beleid en management, het aanpassen van regelgeving die nu teruggooi in de hand werkt, de nodige controle en handhaving en het voorbereiden van de aanlandingsplicht. Ik zal ook zoeken naar maatregelen om de visserij optimaal te begeleiden bij de aanpassing aan het nieuwe GVB met zijn toenemende beperkingen en nieuwe uitdagingen.

Verder zal ik de vermindering van de milieubelasting in de zeevisserij via het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) stimuleren. Bij het uitwerken van deze beleidsvisie zal ik inzetten op het verminderen van de impact van de zeevisserij op het marien milieu, op de bescherming en het herstel van aquatische biodiversiteit en ecosystemen, op het versterken van de energie-efficiëntie van de vloot en op het stimuleren van de aquacultuurproductie.

Samen met de kustvisserij zal ik inspelen op de nieuwe beperkingen vanuit het Maritiem Ruimtelijk plan.

OD 4.5 Het creëren van ruimte om te ondernemen als essentiële omgevingsfactor

In Vlaanderen is er plaats voor een professionele en economisch rendabele landbouwsector. Het is trouwens onze plicht, gelet op de mondiale voedselzekerheidsproblematiek. Ondanks de schaarse open ruimte moet de overheid de landbouwers meer rechtszekerheid bieden voor hun bedrijfsuitbating en voldoende perspectieven op lange termijn aanbieden. Bij de realisatie van maatschappelijke behoeften dient de inname van agrarisch gebied steeds zo beperkt mogelijk te zijn en voor landbouwers die gronden verliezen, wordt steeds een flankerend beleid uitgewerkt. Een voldoende gelijkwaardige betrokkenheid van én overleg met de landbouwadministratie en de sector zelf is noodzakelijk bij gebiedsgerichte en geïntegreerde projecten waarbij verschillende Vlaamse doelen in een gebied aan bod komen en waarbij landbouwers en landbouwbedrijven betrokken zijn.

De oppervlakte met een agrarische bestemming moet optimaal beschikbaar zijn voor de beroepslandbouw. In dit kader moet ook aandacht gaan naar het potentieel van uitwisseling van stromen (gebruik van restwarmte, ...) met andere sectoren. De omgevingsvergunning die er aankomt is een opportuniteit ook voor de agrarische sector. Handhaving blijft zeker ook essentieel. Daarbij moet niet alleen worden nagegaan of de gebouwen conform de plannen worden opgericht, maar eveneens of ze conform de plannen effectief agrarisch worden gebruikt.

Door de schaalvergroting in de glastuinbouw, manifesteert de ruimteproblematiek zich hier nog meer. Specifiek werd de mogelijkheid van glastuinbouwzones onderzocht in de vorige beleidsperiode. Door de schaalvergroting in deze subsector is er immers een grote nood aan geschikte vestigingsplaatsen. Rekening houdend met de resultaten zal ik tijdens deze legislatuur de nodige vervolgacties ontwikkelen in nauw overleg met gemeenten en provincies.

In 2014 lanceerde het Atelier Bouwmeester i.s.m. ILVO een oproep Piloottprojecten Productief Landschap. Binnenkort zullen in dit kader 5 ruimtelijke projecten worden geselecteerd die een innovatie in de landbouw beogen met een duidelijke maatschappelijke meerwaarde. De pilootprojecten zijn real-time labo's die testen hoe landbouw in Vlaanderen opnieuw kan en moet functioneren als motor van een vernieuwende maatschappelijke en ruimtelijke evolutie. Het gaat om projecten die een vernieuwende bedrijfsvoering combineren met een kwalitatieve wisselwerking met het landschap en de samenleving.'

Een groot deel van de landbouwgronden wordt niet door eigenaars bewerkt, maar wordt door eigenaars aan landbouwers verpacht. Het verhuren van landbouwgronden aan landbouwers wordt geregeld in de pachtwetgeving. De pachtwetgeving is door de zesde staatshervorming, met ingang van 1 juli 2014, een gewestelijke bevoegdheid geworden. Het is enerzijds essentieel dat het voor eigenaars voldoende aantrekkelijk is om gronden aan landbouwers te blijven verpachten. Anderzijds is het even essentieel dat aan pachtende landbouwers voldoende rechtszekerheid geboden wordt als ze voor hun bedrijfsvoering gronden pachten. In samenwerking met landbouworganisaties en eigenaarsorganisaties zal de pachtwetgeving worden geëvalueerd en aangepast waar nodig, rekening houdende met bovenstaande elementen.

OD 4.6 Kiezen voor een voedingssysteem met maximale valorisatie van de landbouw en visserijproducten.

In het huidig voedingssysteem gaan nog veel grondstoffen verloren. Er is sprake van een suboptimale benutting van het systeem. Willen we een grotere effectiviteit en efficiëntie bereiken in de landbouw- en visserijsector dan moet Vlaanderen de overgang maken naar een andere manier van produceren en consumeren.

Het stimuleren van innovatieve technieken om de kringlopen maximaal te sluiten is belangrijk. Dit zorgt er voor dat grondstoffen niet weglekken naar water en lucht en dat restproducten niet zomaar afgedaan worden als afval, maar dat ze als grondstof gaan dienen voor een ander product. Zo is er niet alleen minder milieubelasting, maar kan Vlaanderen op basis van de kennis en expertise over kringlopen, een concurrentieel voordeel verwerven. Vlaanderen beschikt hierbij reeds over heel wat expertise in de mestverwerking en potentieel voor een verdergaande mestvalorisatie. Er is op vlak van valorisatie van reststromen zeker een rol weggelegd voor de ganse keten.

Als onderdeel van de maximale valorisatie van de productie, kiest Vlaanderen als transitie strategie voor een duurzame bio-(gebaseerde) economie. Dit behelst alle activiteiten die verbonden zijn aan de productie van biomassa, en de verschillende manieren waarop deze biomassa, en haar reststromen, vervolgens gebruikt worden, zoals de inzet van pocketvergisters. Met het oog op een duurzame en competitieve Vlaamse bio-economie tegen 2030, zal gewerkt worden aan een faciliterend kader en een coherent beleid, een optimale productie en gebruik van biomassa, het versterken van onderwijs en vorming en onderzoek en innovatie in de bio-economie, de verdere marktontwikkeling en het stimuleren van strategische samenwerkingsverbanden met andere landen of regio's.

Een ander belangrijk onderdeel in het sluiten van kringlopen is het tegengaan van voedselverlies. Wereldwijd gaat naar schatting één derde van al het geproduceerde voedsel verloren. Ook in Vlaanderen ligt het voedselverlies te hoog. Daarom zal Vlaanderen verder werken aan een ambitieus maar realistisch beleid op dit vlak. Dit zal bijdragen aan de doelstelling om het voedselverlies te reduceren zoals ook de Europese Commissie in haar mededeling 'Towards a Circular Economy' van juli 2014 heeft vooropgezet.

Inzake voedselverlies zal deze regeerperiode in het teken staan van het uitvoeren van de Ketenroadmap, die in het voorjaar van 2015 zal worden voorgesteld. De speerpunten in de strijd tegen voedselverlies zijn: een geïntegreerde beleidsaanpak van voedselverspilling, het afsluiten van vrijwillige ambitieuze convenanten tussen de verschillende schakels en de Vlaamse overheid, en het opstarten van een innovatieprogramma.

Hiervoor zal ik samenwerking met bevoegde instanties op de agenda zetten, onder meer met mijn collega's bevoegd voor economie, welzijn en armoedebestrijding en ook met de betrokken partijen binnen mijn bevoegdheid Omgeving. Ook zal ik in overleg treden met de keten om na te gaan hoe niet enkel de voedselverliezen maar de afvalverliezen te wijten aan de verpakking van voedingsproducten, kunnen verkleind worden.

Valoriseren van producten kan ook door de consument bewust te maken voor goede en gezonde voeding en duurzame eetgewoontes. Zo zal ik samen met Welzijn en Onderwijs een actieve deelname aan de Europese programma's schoolfruit en schoolmelk verder zetten. Ik zal op Europees niveau blijven ijveren voor een efficiënt en flexibel programma dat een duidelijke meerwaarde heeft vanop de schoolbanken tot op de keukentafel. Daarnaast zal ik via VLAM inzetten op de promotie van evenwichtige voedingsgewoontes en gezonde seizoenstypische en lokale producten.

SD 5 INNOVATIE IS DE SLEUTEL VAN DE TOEKOMST VAN FLANDERS AGROFOOD VALLEY

Vlaanderen is en blijft een koploper in Europa op vlak van innoverend landbouw- en visserijbeleid.

OD 5.1 Een geïntegreerd onderzoeks- en innovatiebeleid voeren is primordiaal

Om tegemoet te komen aan de maatschappelijke uitdagingen en te evolueren naar duurzamere productietechnieken is het nodig dat de Vlaamse landbouwbedrijven innoveren. Omdat het merendeel van de bedrijven over onvoldoende financiële en menselijke middelen beschikt om die innovaties zelf te ontwikkelen, moet Vlaanderen inzetten op een performant kennis- en innovatiesysteem en een geïntegreerd onderzoeks- en innovatiebeleid. Het beleidsdomein Landbouw en Visserij beschikt met ILVO over een eigen onderzoeksinstelling die vooral actief is op het domein van het toegepast onderzoek. De universiteiten en hogescholen staan in voor het fundamenteel onderzoek en de praktijkcentra leggen zich voornamelijk toe op praktijk- en demonstratief onderzoek.

Een nauwere samenwerking en goede afspraken tussen alle spelers moet leiden tot een optimale inzet van de beschikbare middelen, een betere afstemming tussen onderzoeksinstellingen en vooral een betere doorstroming van onderzoeksresultaten naar de landbouwers zelf. Want het uiteindelijke doel is om het concurrentievermogen van de Vlaamse landbouwbedrijven te verhogen, doordat ze beschikken over actuele en bedrijfsgerichte kennis. Ik zal dan ook samen met alle spelers in het onderzoeksveld nagaan hoe we dit kunnen verwezenlijken.

De Vlaamse overheid zal het ILVO verder uitbouwen en moderniseren. Investerings in een nieuwe melkvee- en varkensstal worden momenteel afgerond. De Food Pilot blijft het speerpunt naar de voedingsbedrijven toe. Er zullen initiatieven genomen worden om ook landbouwers die aan verwerking doen gemakkelijker toegang te verlenen tot de werking van de Food Pilot. Het uitwerken van een 'landbouwportefeuille' naar analogie met de KMO-portefeuille kan hier een oplossing bieden. Op deze wijze krijgen zij middelen om hun ideeën te toetsen en verder uit te werken in een onderzoeksinstelling. Ik zal in overleg met de collega bevoegd voor Economie, Wetenschap en Innovatie bekijken hoe we dit kunnen integreren in de KMO portefeuille.

Alle onderzoekspartners (fundamenteel, toegepast en praktijk- en demonstratiefgericht onderzoek) slaan via Agrolink Vlaanderen voor de eerste maal op een structurele wijze de handen in elkaar. Dat moet de efficiëntie verhogen, de mogelijkheid bieden om nieuwe partners aan te spreken binnen de agrovoedingsketen en de toeleveringssector waarin nogal wat buitenlandse multinationals actief zijn. Bovenal moet ruimere toegang tot onderzoeksmiddelen, waarbij met name gedacht wordt aan de Europese onderzoeksmiddelen, worden nagestreefd. De Vlaamse overheid zal dit unieke samenwerkingsverband dat momenteel op touw wordt gezet verder ondersteunen.

Om een performant kennis- en innovatiesysteem te bewerkstelligen, is het van belang om de nodige coördinatie tussen de stakeholders te verzekeren. Dit zal gebeuren binnen de werking van het Platform voor Landbouwonderzoek en het Vlaams EIP (Europees Innovatiepartnerschap)-netwerk. Binnen het nieuwe Europese financieringskader voor onderzoek en innovatie (Horizon 2020) werd het budget voor landbouwonderzoek substantieel verhoogd. Via deze platformen en Agrolink hoop ik dat we vanuit de overheid kunnen faciliteren, zodat onderzoeksinstellingen en bedrijven hierop maximaal kunnen inzetten

Om de link te maken tussen onderzoek en innovaties op niveau van de bedrijven, zal gebruik gemaakt worden van het PDPO dat in het kader van het EIP 'Productieve en duurzame landbouw' steun voorziet voor de oprichting van samenwerkingsverbanden (zogenaamde 'operationele groepen') op het vlak van vraaggestuurde innovatie. Aanvullend zal er op niveau van de bedrijven op middellange termijn gewerkt worden aan het verhogen van bepaalde competenties van ondernemers zoals innovatiegedrevenheid.

Voor complexe landbouwmateries heeft het beleid en/of de sector regelmatig nood aan wetenschappelijk onderbouwde oplossingen. Veelal wordt vastgesteld dat deze oplossingen niet of onvoldoende beschikbaar zijn, mede vanwege een gebrek aan een geschikt projectfinancieringsbeleid. Het landbouwonderzoek in Vlaanderen is ook gebaat bij een focus die zich niet enkel beperkt tot vraaggedreven onderzoek dat op korte termijn geïmplementeerd wordt, maar zich ook richt op het volledig maatschappelijk kader waarin de land- en tuinbouw opereert. Met het oog op een geïntegreerd onderzoeks- en innovatiebeleid zal Vlaanderen, naast de dotatie aan ILVO en de ondersteuning van de werking van de praktijkcentra, inzetten op projectfinanciering via het kanaal van de IWT-Landbouwtrajecten. Gelet op de specificiteit van landbouw, visserij en voedsel, pleit ik voor het maximaal behoud van dit instrument en daarom zal ik dit bekijken met de minister bevoegd voor Economie, Wetenschap en Innovatie. Daarenboven moet er ook ruimte zijn voor anticipatief en middellange termijn onderzoek, waardoor er opnieuw mogelijkheden komen voor gevoelige en preciaire landbouwmateries waarvoor momenteel geen financieringskader bestaat. Die ruimte zoeken en vinden wordt een uitdaging die ik de komende legislatuur wil aangaan, gezien de noodzaak om ontwikkelingen en opportuniteiten op langere termijn niet voor ons uit te schuiven.

Binnen ILVO wordt er werk gemaakt van onderzoek i.v.m. agro-ecologie en de manier waarop dit kan gestalte krijgen binnen de Vlaamse landbouwpraktijk en worden er competenties opgebouwd voor een systeemgerichte aanpak om de agro-ecologische benadering te ondersteunen.

ILVO zal ook inzetten op slimme dataverwerkingsalgoritmen om meer en betere informatie te halen uit de grote hoeveelheden data die door de inzet van sensortechnologie op moderne landbouw- en voedingsbedrijven steeds meer beschikbaar is.

OD 5.2 De kwaliteit van het uitgangsmateriaal moeten we blijven verzekeren

De landbouwer vertrouwt vandaag op de continue beschikbaarheid van innovatief en hoogkwalitatief uitgangsmateriaal om zijn veld in te zaaien of zijn veestapel op te bouwen. Het is materiaal ook dat zo goed mogelijk aangepast is aan zijn eigen lokale (Vlaamse) omstandigheden, wat leidt tot landbouwproducten typisch voor deze regio. Om deze kwaliteit en lokale verankering te kunnen blijven garanderen moet de overheid haar rol blijven spelen en instaan voor een gedegen en stabiel beleid dat gebaseerd is op ontwikkeling, advisering, ondersteuning, stimulering, conservering, supervisie, controles en/of eventuele handhaving.

Het verbeteren van de productiviteit van de veestapel en het realiseren van genetische vooruitgang in de selectie zijn namelijk in grote mate een collectief gebeuren. Alhoewel ook op bedrijfsniveau kan worden geselecteerd, is de betrouwbaarheid van de gemaakte keuzes pas relevant op populatieniveau. Hierdoor is er dus een kaderscheppende rol weggelegd voor de overheid.

OD 5.3 We richten ons ook op biotechnologie en productinnovatie

Wie spreekt over innovatie in de landbouw, denkt ook aan moderne land- en tuinbouwgewassen. Het verantwoord gebruik van de biotechnologie om deze gewassen op een snellere en efficiëntere manier te ontwikkelen, is daarbij een nuttig hulpmiddel. Vlaanderen wil, voor zover de veiligheid voor mens, dier en leefmilieu niet in het gedrang komt, deze innoverende technologie steunen zodat de landbouwer zelf een gefundeerde gewas- en raskeuze kan maken vanuit de eigen bedrijfsvoering.

Wereldwijd kent de teelt van genetisch gewijzigde gewassen (ggo's) een duurzame groei. De Europese Unie hinkt nog achterop, er is maar één ggo die al commercieel geteeld wordt. Heel wat lidstaten blokkeren vandaag de Europese toelatingsprocedure van nieuwe ggo's vanuit nationale belangen. In juni 2014 is er beslist om lidstaten meer subsidiariteit toe te kennen in het verbieden van ggo-teelt, de zogenaamde 'opt-out'.

In de komende tijd zal Vlaanderen de implementatie van de opt-out binnen België nauwgezet mee afbakenen en opvolgen. Als het aantal teelttoelatingen van ggo's met meerwaarde voor de Vlaamse landbouwer in de toekomst toeneemt, zal bovendien het co-existentiebeleid, zoals het enkele jaren geleden werd uitgetekend, effectief in de praktijk omgezet en geëvalueerd moeten worden. De Vlaamse co-existentieregelgeving is een pakket van specifieke administratieve en teelttechnische maatregelen die ervoor moeten zorgen dat eventuele economische schade als gevolg van vermenging met ggo's in de gangbare en biologische teelt vermeden of vergoed wordt.

In ieder geval zullen verder overleg en duidelijke afspraken rond Europese ggo-dossiers en co-existentie in de grensgebieden met de andere overheden binnen en buiten België, belangrijke aandachtspunten blijven in deze legislatuur.

Bij ILVO zal het onderzoek naar aardappelen die resistent zijn tegen de aardappelziekte *Phytophthora* verder gezet worden. Een doorbraak in dit onderzoek is van belang omdat hiermee significante milieuwinsten zouden kunnen behaald worden.

OD 5.4 Zeevisserij en aquacultuur

Het visserijonderzoek focust op de uitdagingen van de sector, waarbij zowel selectief vissen als het aantonen van het steeds verder streven naar duurzaamheid, naast de maximale valorisatie, de dragers zijn onder de projecten. De samenwerking met het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) wordt uitgediept en het onderzoek door ILVO als motor voor transitie versterkt waarbij andere onderzoeksinstituten kunnen aansluiten. De basis voor de verdere verduurzaming is de uitbreiding van de biologische datacollectie om advies te kunnen geven voor een groter wordende groep commerciële visbestanden met daaraan gekoppeld het ontwikkelen van nieuwe methodes in het kader van de "multi-species" en de "ecosysteem" benadering. Om de intrinsieke waarde van de visvangsten te verhogen worden methodes ontwikkeld voor het meten en zichtbaar maken van de duurzaamheidsinspanningen van de sector, worden de noden en opportuniteiten qua verwerking van commerciële soorten onderzocht en worden toepassingen gezocht voor ondergewaardeerde nevenstromen. Samenwerking tussen vissers, visverwerking, retail en wetenschap wordt de rode draad in het onderzoek.

In het kader van "Blue Economy and Growth" gaan we na hoe een intensiever gebruik van de zee kan verzoend worden met de natuurwaarden van de beoogde gebieden. We streven ernaar om zowel de levende als niet-levende rijkdommen van onze zee optimaal te benutten en de cumulatieve impact van alle menselijke activiteiten - inclusief de visserij - op het mariene ecosysteem zo laag mogelijk te houden. Het onderzoek focust

daartoe op het verder ontwikkelen en implementeren van zowel biologische als chemische indicatoren.

Vlaanderen wil ook meer inzetten op aquacultuur door onze kennis om te zetten in praktijk. De komende jaren zullen nieuwe commerciële productie eenheden worden opgestart, waar mogelijks met Vlaamse en Europese steun uit de voorziene visserijfondsen. Vlaanderen focust voor aquacultuur niet langer op voornamelijk onderzoek maar gaat over naar het ondersteunen van startende bedrijven die productiesystemen verder perfectioneren, rekening houdend met ecologische en economische performantie. Vlaanderen zet in op duurzame "meer met minder" productiesystemen, bijvoorbeeld meer productiviteit, meerwaardeproductie, kostefficiëntie en minder gebruik van ruimte, water, energie en grondstoffen, onder andere door geïntegreerde aquacultuur, zoals aquaponics (samen met serreteelten).

Vermarketing blijkt nog steeds een cruciale stap te zijn in het al dan niet slagen van een aquacultuurproject. Om deze bottleneck zo goed mogelijk door te komen wordt ingezet op:

- de integratie van aquacultuur in de Agrofood keten;
- het uitvoeren van marktstudies en uitwerken van strategieën voor vermarketing van onze aquacultuurproducten; en
- het uitvoeren van promotieacties voor aquacultuurproducten.

Het pas opgerichte Vlaams Aquacultuurplatform dat alle onderzoeks- en praktijkervaring op een vrij unieke wijze verenigt, heeft daartoe voor de periode 2014-2020 een reeks actiepunten geformuleerd. Deze zijn gericht op zowel de verduurzaming van viskweek aan land als op de ontwikkeling van viskweek op zee door het multipurpose gebruik van economische zones in het Belgische deel van de Noordzee, zoals windmolenparken. Het onderzoek is zoveel mogelijk gericht op directe innovatieve economische toepassing. De Strategische Stuurgroep Aquacultuur adviseert mee over de diverse projecten en de gewenste beleidsontwikkeling voor deze jonge hoogtechnologische sector.

SD 6 DE OVERHEID IS DE PARTNER VAN FLANDERS AGROFOOD VALLEY

De Vlaamse overheid is de partner van de landbouw-, visserij- en agrovoedingssectoren in Vlaanderen, erkent hun maatschappelijke rol als voedselproducent en draagt deze uit in haar communicatie.

OD 6.1 De overheid wordt slagkrachtiger, als hefboom voor duurzaam ondernemerschap.

De Vlaamse overheid dient op slagkrachtige wijze ondersteuning te bieden aan de landbouw-, visserij- en agrovoedingssectoren, opdat deze zich verder kunnen ontwikkelen. Door als overheid beter, klantvriendelijker en meer probleemoplossend te werken en beter te doen met minder middelen, kunnen we een grotere slagkracht en dus een betere dienstverlening realiseren ten aanzien van de begunstigden van het landbouw- en visserijbeleid. Dit zal er voor zorgen dat het ondernemerschap in de sector beter kan gedijen.

Om dit beleid gestalte te geven, zal het beleidsdomein Landbouw en Visserij zich manifesteren als een participatieve overheid waar overleg en advisering over beslissingen voorop staan. Zowel de diverse stakeholders als de SALV en andere betrokken strategische adviesraden zullen hier een belangrijke rol in spelen.

De entiteiten van het beleidsdomein Landbouw en Visserij zullen zich ook opstellen als een constructieve overheid en, waar nodig, de nodige samenwerking opzetten met de diverse sectoren en actoren uit het middenveld, binnen de Vlaamse overheid en met andere overheden. Landbouw en Visserij zijn nu éénmaal beleidsvelden die veel raakvlakken hebben met andere beleidsvelden. De landbouwadministratie zal daarom inzetten op overleg binnen de Vlaamse overheid zodat er eenduidige visie wordt uitgedragen en dit zich ook reflecteert in de handelswijze van de verschillende entiteiten. De raakvlakken beperken zich niet tot de Vlaamse bevoegdheden. Overleg met de federale overheid, maar ook met de andere gewesten, is noodzakelijk. Bovendien zijn veel uitdagingen in de landbouw en de visserij grensoverschrijdend. Daarom zal ik zoveel mogelijk trachten te wegen op het Europees besluitvormingsproces en het EU-beleid. Ik zal samen met de administratie er op inzetten om proactief de ontwikkelingen van het Europees beleid mee te sturen en op te volgen zodat dit nauwer aansluit bij de specifieke noden van de Vlaamse landbouw en visserij. Dit geldt zeker voor de ontwikkelingen van het GLB en GVB post 2020. Ook onderzoek kan hier toe bijdragen door in te zetten op deze langetermijn ontwikkelingen. Ook internationale gremia met belang voor de sector, zoals de WTO en de FAO, zullen we blijven opvolgen.

Een enig doelgroepenbeleid binnen de Vlaamse overheid, gericht op de landbouw, tuinbouw-, zeevisserij- en agrovoedingssectoren, wordt om efficiëntieredenen gecoördineerd vanuit het Beleidsdomein Landbouw en Visserij en wordt door de administratie in uitvoering gebracht.

Binnen ILVO zal een duurzaamheidsplan worden uitgewerkt. Bedoeling is dat dit plan een aantal actiepunten bevat waaraan ILVO de eerstvolgende jaren kan werken om op het vlak van een duurzame landbouwbedrijfsvoering en investeringspolitiek een voorbeeldfunctie te vervullen. Dit sluit aan bij de ISO-certificeringen die ILVO de voorbije jaren en maanden heeft behaald.

Met de provincies zal, overleg worden opgestart om te bekijken op welke manier het praktijkonderzoek in land- en tuinbouw verder kan gezet worden en op welke manier er tot een betere afstemming kan gekomen worden met het toegepast onderzoek van ILVO, het fundamenteel onderzoek van de universiteiten en met de demo- en voorlichtingsactiviteiten binnen het beleidsdomein.

De entiteiten van het beleidsdomein Landbouw en Visserij schrijven zich in het HR-beleid van de Vlaamse overheid in. Dit vertaalt zich in een personeelskader dat op maat is van de processen en taken die het toebedeeld krijgt.

Met het oog op een nog grotere efficiëntie en effectiviteit zal in de eerste plaats de integratie van het Departement Landbouw en Visserij en het Agentschap voor Landbouw en Visserij doorgevoerd worden. Per 1 januari 2015 zal er één nieuw departement Landbouw en Visserij zijn, waarbij op basis van logische processamentrekking beleid en uitvoering maximaal op mekaar afgestemd worden, en mede aandacht zal zijn voor verdere interne en externe planlastenreductie en gedegen wet kwaliteitsbenadering. Ook zullen de nieuwe bevoegdheden die ten gevolge de zesde staatshervorming naar Vlaanderen overkomen, ingekanteld worden. Het Beleidsdomein Landbouw en Visserij zal in overleg met mij ook de kerntaken bepalen tegen begin 2015. Hierbij zullen we ook nagaan waar we kunnen blijven inzetten op het boeken van efficiëntiewinsten, alsook op informatiserings- en digitaliseringsprojecten voor de kerntaken die worden gedefinieerd. Het kerntakenplan en de nodige financiële voorzichtigheid zal een impact hebben die voelbaar zal zijn zowel bij de overheid als bij de doelgroep, maar de keuzes zullen doordacht en overlegd zijn.

Het Beleidsdomein Landbouw en Visserij voert momenteel de in vorige legislatuur besliste eerste rationalisatie van de management ondersteunende diensten uit, waarbij het Dienstencentrum Landbouw en Visserij integreert in een dienstencentrum samen met de Beleidsdomeinen Economie, Wetenschap en Innovatie en Werk en Sociale Economie

De Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij wordt administratief ingebed bij de SERV-administratie..

Het Beleidsdomein Landbouw en Visserij zal zich inschrijven in het open-data-verhaal van de Vlaamse overheid alsook participeren aan diverse transversale thema's, horizontale uitdagingen en transitie's.

OD 6.2 Administratieve vereenvoudiging wordt nagestreefd

In uitvoering van de beslissing van de Europese Raad om alle administratieve lasten verbonden aan Europese regelgeving tegen 2012 met 25% te verminderen, werd eerder een stappenplan goedgekeurd. In dit plan werd bepaald dat ieder beleidsdomein een actieplan administratieve vereenvoudiging moest uitwerken waarin een reductiedoelstelling werd geformuleerd, uitgedrukt in een percentage. Voor het beleidsdomein Landbouw en Visserij werd een reductiedoelstelling van 20% geformuleerd. Bij de eindevaluatie bleek de finale reductie 22,8% te bedragen.

De komende legislatuur zal ik samen met het beleidsdomein een nieuw actieplan opmaken om een bijkomende administratieve vereenvoudiging realiseren. Voorbeelden van acties die in het actieplan zullen worden opgenomen om voornoemde reductiedoelstelling te realiseren zijn: het streven naar toepassing van het 'single audit principe', waarbij de controles op het bedrijf, ongeacht stelsel of administratie, maximaal gegroepeerd worden, de verdere uitwerking van de online dienstverlening en de aanpassing en bijsturing van regelgeving. Het e-loket, het centrale instrument inzake communicatie, administratieve vereenvoudiging en ondersteuning van landbouwers, landbouworganisaties en intermediairs blijft het basisinstrument van onze werking en wordt verder in de context van de hervorming van het GLB en de individuele ondersteuning van de landbouwers uitgebouwd. Op die manier wordt het een uniek loket voor zowel de verzamelaanvraag, het beheer van rechten, de adviesaanvragen voor KRATOS, de aanvragen bij het e-vlif en andere landbouwgerelateerde steun- of betalingsaanvragen. Die één-loket-functie is van cruciaal belang binnen de Flanders

Agrofood Valley strategie. Dit zal weliswaar gepaard gaan met de nodige aandacht voor sensibilisering en opleiding indien dit nodig zou blijken om dergelijke processen bij bepaalde doelgroepen te kunnen toepassen.

Op een efficiënte en klantvriendelijke wijze en met als doel een vlotte uitbetaling van alle mogelijke Europese steun aan de land- en tuinbouwers zullen de taken van het Belgisch Interventie en Restitutiebureau geïntegreerd worden in het beleidsdomein, in uitvoering van de zesde staatshervorming. In eerste instantie zal gefocust worden op de Vlaamse operatoren wiens aanvragen voor in- en uitvoercertificaten van landbouwproducten vanaf 15 oktober 2014 bij de landbouwadministratie zullen verwerkt worden. Ook wordt ingezet op een goede samenwerking met de andere gewesten om te kunnen voldoen aan de verplichtingen die de Europese Commissie stelt inzake coördinatie en rapportering.

Voor de visserijsector zal de invoering van het Europees elektronisch logboek vanaf 2014 en de verbetering van de traceerbaarheid via nieuwe kisten, voorzien van tags, een deel van de administratieve lasten voor de vissers verminderen terwijl de handel betere informatie ontvangt.

Ook bij de hervorming van de technische maatregelen inzake visserij op EU-niveau zal ik streven naar het laten schrappen van te complexe regels. De huidige vangstpercentageregels zijn niet alleen een belangrijke oorzaak voor hoge teruggooi, maar bemoeilijken ook de visserij. Indien het Vlaams quotabeleid hiertoe dient aangepast te worden, dan zal na grondig onderzoek ook dit bijdragen tot transparantie en optimaal quotagebruik met inzet van divers vistuig.

OD 6.3 Een communicatieve overheid zorgt voor kennis en draagvlak.

De Vlaamse overheid heeft als partner diverse rollen op te nemen als het gaat over communicatie.

De overheid speelt een sleutelrol om als onpartijdige speler in het werkveld informatie aan te bieden aan de landbouw-, de visserij- en de agrovoedingssectoren. De voorlichting dient de direct betrokkenen te bereiken met diverse vormen van informatie, met name zowel beleidsinformatie als technische informatie. Deze informatie moet erop gericht zijn om in duidelijke termen aan te geven hoe de verzamelde informatie van de overheid de individuele actor kan ondersteunen in zijn bedrijfsvoering.

De overheid moet bedrijven ook kunnen sensibiliseren op het vlak van nieuwe ontwikkelingen, opportuniteiten, problemen en op het vlak van aandacht voor de toekomst. Sensibilisering is meer dan voorlichting, want het mobiliseert ook. Op die manier kunnen we een brede groep van bedrijven kritisch laten nadenken en aanzetten tot actie, al dan niet ondersteund door de overheid.

De taakstelling van de overheid als beleidsontwikkelaar en -uitvoerder heeft als gevolg dat zij ook beschikt over een grote massa aan data en andere informatie. De Vlaamse overheid heeft als streefdoel hier maximale openheid rond te creëren. Privacyregels in acht nemend, zal ik ernaar streven om deze data op een eenvoudige en transparante wijze te ontsluiten. De landbouwadministratie zal zich daarom ook ontwikkelen als Vlaamse landbouwdatabank en landbouwbeleidskenniscentrum ten voordele van de Vlaamse overheid en de doelgroepen.

Het beleidsdomein heeft als onderdeel van de Vlaamse overheid ook een rol ten aanzien van de maatschappij. Zij kunnen de rol van landbouw als voedselleverancier in de verf zetten en daarbij ook tonen dat er bijkomende taken zijn die deze sectoren opnemen voor de maatschappij zoals landschapszorg, zorgverstrekking e.d. Ik zal er in deze ook op toezien dat het beleidsdomein Landbouw en Visserij inzet op eenvormige en eenduidige communicatie binnen de architectuur van het merkbeleid.

SD 7 HET VLAAMS PLATTELAND VERDIENT EEN SPECIFIEK BELEID

Het Vlaams plattelandsbeleid heeft een duidelijk doel voor ogen. Het streeft naar een kwaliteitsvolle en concurrentiele plattelandseconomie, een leefbaar platteland, een platteland met een eigen identiteit en belevingswaarde en een duurzame omgevingskwaliteit.

OD 7.1 Het plattelandsbeleid legt de basis voor duurzame ontwikkeling van het Vlaams platteland

Het eerste Plattelandsbeleidsplan kreeg tijdens de afgelopen legislatuur in Vlaanderen vorm en erkenning. Het reikt een referentiekader en doelstellingen aan voor de geïntegreerde en gebiedsgerichte duurzame ontwikkeling van het platteland en de randstedelijke gebieden. Het levert bovendien een bijdrage aan de verhoging van de omgevingskwaliteit in deze gebieden waarbij ook de economische en sociale aspecten mee in rekening worden gebracht. De beleidsdomein- en bestuursniveau-overschrijdende samenwerking die in het Plattelandsbeleidsplan centraal staat, resulteert in meer gedragen plannen en projecten. Ik wil in mijn hoedanigheid als minister bevoegd voor het plattelandsbeleid het actieprogramma dat nog loopt tot en met 2015 en is opgenomen in het Plattelandsbeleidsplan uitvoeren, evalueren en bijsturen waar nodig.

Het Vlaams Plattelandsbeleid werkt daarbij op drie sporen: het signaleren en bespreekbaar maken van plattelandsthema's en hiaten in het beleid, het opzetten van horizontale projecten op Vlaams niveau en het ondersteunen en uitvoeren van gebiedsgerichte projecten. Deze sporen krijgen concreet vorm via een aantal instrumenten zoals:

- het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO) dat sinds 2005 via een beleidsdomeinoverschrijdende en interbestuurlijke samenwerking beleidsaanbevelingen en algemene adviezen formuleert die omgezet worden in maatregelen en acties door de bevoegde beleidsdomeinen;
- het PDPO dat in uitvoering van het Europese landbouw- en plattelandsontwikkelingsbeleid lokale plattelandsinitiatieven subsidieert;
- Vlaamse initiatieven die nieuwe ontwikkelingen op het platteland en de stadsrand ondersteunen zoals paardenhouderij, volkstuinieren, zorgnetwerken, lokale participatie en bewonersgroepen, de interdisciplinaire overleggroep stilte en rust, lokale projecten, ...;
- korte termijn projecten in de context van een gebiedsgerichte en projectmatige aanpak, waarbij de betrokkenheid van lokale actoren centraal staat. Dit biedt een specifiek antwoord op de sociale, economische, ecologische, culturele en ruimtelijke uitdagingen in plattelandsgebieden en randstedelijke gebieden in Vlaanderen. Armoedebestrijding op het platteland kan in deze context zeker aan bod komen.

Het IPO speelt proactief in op maatschappelijk relevante en plattelandsgerelateerde vraagstukken en levert zodoende een bijdrage tot een geïntegreerd plattelandsbeleid. Hiervoor breng ik transversaal, beleidsdomein- én bestuursniveau overschrijdend de kennis en deskundigheid van experts rond de tafel in thematische werkgroepen in het IPO. De kracht van deze thematische werkgroepen die steeds een duidelijke focus hebben, ligt in het "opvangen van geluiden" en het gezamenlijke debat vertrekkende vanuit de ideeën en visies die leven bij de uiteenlopende beleidsdomeinen (erfgoed, natuur, landbouw, wonen, verkeer, etc) én op de verschillende bestuursniveaus gaande van het lokale, het provinciale, het Vlaamse tot zelfs het federale niveau. Kortom, het IPO staat voor een kader voor een brede én transversale dialoog over voor het Vlaamse platteland relevante thema's en problematieken.

Het overleg resulteert op geregelde tijdstippen in IPO-adviezen die aanleiding kunnen geven tot nader onderzoek of het opzetten van pilootprojecten, concrete voorstellen en suggesties naar het beleid en de beleidsvoerders toe. Door in te zetten op concrete vervolgcacties die voortvloeien uit een afgeleverd advies slaagt het IPO erin de geloofwaardigheid en impact op het beleid (stapsgewijs) te vergroten.

Ik zal samen met de leden van het Bestuurlijk Overleg de IPO-werking evalueren en tegen het licht houden van de gewijzigde omstandigheden. Samen zullen we nagaan op welke wijze we de komende jaren verder samen het plattelandsbeleid vorm kunnen geven.

Tijdens de vorige legislatuur werd het Platform voor Plattelandsonderzoek opgericht. Het verenigt als centraal overlegforum een brede waaier van onderzoekers rond plattelandsgerelateerd onderzoek. Het inventariseerde het bestaande uitgevoerde plattelandsonderzoek en detecteerde de nog aanwezige hiaten in het onderzoek. Steunende op de resultaten van deze analyse ontwikkelde het Platform een Onderzoeksagenda Platteland die het gewenste plattelandsonderzoek oplijst met het oog op de verdere wetenschappelijke onderbouwing van het Vlaamse plattelandsbeleid. Samen met de leden van het Platform zal ik nagaan hoe we de werking ervan in de komende legislatuur zullen verder zetten.

OD 7.2 Plattelandsprojecten bieden kansen aan diverse thema's en doelgroepen

Ik zet deze legislatuur sterk in op PDPO III, dat tegen het einde van 2014 door de Europese instellingen dient te worden goedgekeurd. Vanuit een agrarische focus zal het PDPO III werken aan een fraai platteland met een leefbare landbouw die natuur ontwikkelt, een mooi landschap verzorgt, gezonde voeding aanbiedt, mensen verbindt en mee bouwt aan een streekeigen gezicht. Dit wordt gerealiseerd via zes maatregelen.

Een eerste maatregel "Omgevingskwaliteit" versterkt de omgevingskwaliteit en de vitaliteit van het platteland. Deze maatregel behandelt vijf thema's: beleving op het platteland kansen geven met respect voor streekidentiteit, de open ruimte vrijwaren en ontwikkelen, aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland, leefbare dorpen en een functioneel wegennet op het platteland.

Leader is binnen het PDPO III uitgewerkt in vier maatregelen. Eén ervan, met name "opmaak van een lokale ontwikkelingsstrategie", werd reeds in juni 2014 geactiveerd. Momenteel wordt er door de Plaatselijke Groepen hard gesleuteld aan innovatieve, gebiedsgerichte ontwikkelingsplannen die nieuwe kansen en opportuniteiten moeten bieden voor hun platteland. De gevraagde agrarische uitwerking van de strategieën zal de maatschappelijke rol van de landbouwsector in deze gebieden in de verf zetten en zelfs verder versterken. De nieuwe Leadergebieden worden begin 2015 goedgekeurd, waarna de eerste projectoproepen in het kader van de uitvoering van de lokale ontwikkelingsstrategie worden gelanceerd. Daarnaast wordt ook de werking van de Plaatselijke Groepen in functie van de dynamisering van de gebieden ondersteund, zodat de bottom-up werking van dit privaat-publiek samenwerkingsverband alle kansen krijgt toebedeeld. In de loop van de legislatuur lanceer ik ook een oproep naar samenwerkingsprojecten met andere Leadergebieden binnen de Europese Unie. De kennisuitwisseling en gezamenlijke aanpak van noden heeft in het verleden mooie projecten opgeleverd, waardoor ik dit initiatief verder wens te ondersteunen.

Een andere maatregel in PDPO III geeft specifiek aandacht aan de samenwerking met de stedelijke omgeving op het vlak van lokale voedselvoorziening en hernieuwbare energie.

Dit biedt kansen om de relatie stad-platteland een extra boost te geven via samenwerking die wordt geïnitieerd door het platteland.

Om in uitvoering van het gebiedsgerichte plattelandsbeleid een continue beleidsuitvoering te garanderen, zal er aanvullend op de gebiedsgerichte werking van het PDPO III, de mogelijkheid zijn om Platteland Plus projecten te financieren. Deze projecten zullen mits goedkeuring een gekoppelde Vlaamse en provinciale subsidie ontvangen.

Het grote succes van de volkstuinen, ook in randstedelijke context, blijf ik ondersteunen. Ook de paardenhouderij zal ik als nieuwe economische drager en als recreatieve actor op het platteland blijven bevorderen. Hiertoe zal ik het Vlaams Actieplan voor de paardenhouderij evalueren en actualiseren.

OD 7.3 Dorpen zijn de ziel van het Vlaamse platteland

Ik zal als onderdeel van het actieprogramma van het Vlaams Plattelandsbeleidsplan ook de uitvoering verzekeren en/of ondersteunen van belangrijke plattelandsthema's. Ik denk hierbij in de eerste plaats aan het ontwikkelen van een effectief dorpenbeleid. Een dorp is niet alleen dat hoopje van woningen en gebouwen, het is veeleer een leefgemeenschap met eigen, specifieke noden en een eigen identiteitsgevoel. Een effectief dorpenbeleid biedt maatwerk bij het inspelen op die specifieke, lokale noden en bezit hierdoor verschillende dimensies (stedenbouwkundig, economisch, sociaal,...). Het opzetten en uitvoeren van gedegen, participatieve trajecten kan een belangrijke succesfactor zijn voor het realiseren van het gewenste maatwerk.

Een belangrijk aandeel van de economische activiteiten in Vlaanderen speelt zich af op het platteland en in de dorpen. Deze activiteiten zijn van zeer groot belang voor de dynamiek in het landelijk gebied maar hebben aan de andere kant implicaties op het landschap, de natuur en de leefbaarheid voor de andere ruimtegebruikers.

De economische dynamiek in het landelijk gebied moet zeker kansen krijgen. Ik zal samen met alle bestuurslagen bekijken hoe we een beleid kunnen ontwikkelen dat ruraal ondernemerschap vooropstelt. De ontwikkeling van toerisme op het platteland zij het via hoeve- of plattelandstoerisme of via ander initiatieven zoals gastvrije landgoederen biedt het platteland opportuniteiten die we moeten aangrijpen.

OD 7.4 Ondernemende vrouwen op het platteland blijven we stimuleren

Vrouwen op het platteland zijn vaak spilfiguren die vele sociale rollen opnemen binnen organsaties en verenigingen. Op landbouwbedrijven, toch grotendeels familiale bedrijven, zijn vrouwen ook nauw betrokken bij de werking van het bedrijf zelf. Zeker in economisch slechte tijden moeten zij mee met de bedrijfsleider de moeilijke financiële situaties overbruggen die niet alleen een weerslag hebben op de bedrijfsvoering zelf maar ook op het gezin.

Ik zal erop inzetten om deze ondernemende vrouwen op het platteland te blijven stimuleren om engagementen aan te gaan die het platteland doen groeien in al zijn facetten.

OD 7.5 Het plattelandsfonds legt de basis van een sterke plattelandstoets in het nieuwe investeringsfonds voor steden en gemeenten

Heel wat plattelandsgemeenten worstelen met financiële en bestuurlijke vraagstukken. De typische kenmerken van de doelgemeenten liggen hier aan ten grondslag, met name hun uitgestrektheid, lage bevolkingsdichtheid en de hoeveelheid open ruimte. Het lagere gemiddelde inkomen, de lagere waarde van het onroerend goed en de beperktere economische activiteit resulteren in structurele minderinkomsten en in een lage fiscale draagkracht. Het tijdens de vorige legislatuur ontwikkelde Vlaams plattelandsfonds stuurt het onevenwicht tussen de taken en de financiële middelen van de plattelandsgemeenten bij door projecten te financieren die bijdragen aan plattelandsdoelstellingen zoals onder meer het vrijwaren en ontwikkelen van de open ruimte, een functioneel wegennet op het platteland onderhouden, rurale ondernemers ondersteunen, aandacht hebben voor kwetsbare groepen, ...

Het Vlaams Regeerakkoord 2014-2019 stelt een bundeling voorop van de middelen van het plattelandsfonds, het federaal grootstedenbeleid en de stadsvernieuwingsprojecten in een investeringsfonds. Bij deze bundeling zorgen we ervoor dat de beperkte administratieve last, de bijdrage aan plattelandsdoelstellingen, de specificiteit van de afbakening van de doelgroep en de verdeling van de middelen die het huidige plattelandsfonds kenmerken, maximaal gerespecteerd worden.

BIJLAGE I: UITTREKSEL UIT DE REGELGEVINGSAGENDA

1. BVR tot vaststellen van de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming voor alle professionele gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

2. BVR rechtstreekse betalingen aan landbouwers

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 1: duurzame bedrijfsvoering wordt voorop gezet in de Flanders Agrofood Valley

SD 4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

3. BVR betreffende steun aan investeringen in de agrovoedingssector tot verhoging van de toegevoegde waarde, de kwaliteit en de voedselveiligheid van land- en tuinbouwproducten

Status van het initiatief: lopend

SD 3: De Agrofood keten staat sterk in Vlaanderen

4. BVR betreffende steun aan de investeringen en aan de overname in de landbouw

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 1: duurzame bedrijfsvoering wordt voorop gezet in de Flanders Agrofood Valley

SD 4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

5. BVR steun niet productieve investeringen en nieuwe starters

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 1: duurzame bedrijfsvoering wordt voorop gezet in de Flanders Agrofood Valley

SD 4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

6. BVR betreffende gespecialiseerde pluimveebedrijven

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

SD 5: Innovatie is de sleutel van de toekomst van Flanders Agrofood Valley

7. BVR tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2008 betreffende de biologische productie en de etikettering van biologische producten

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 2: Flanders Agrofood Valley wordt op de kaart gezet in binnen- en buitenland

SD 6: De overheid is de partner van Flanders Agrofood Valley

8. BVR betreffende het combineren van agromilieumaatregelen met toepassing van het Vlaams programma voor plattelandontwikkeling voor de programmeringsperiode 2014-2020

Status van het initiatief: gepland

Strategische doelstelling:

SD 1: duurzame bedrijfsvoering wordt voorop gezet in de Flanders Agrofood Valley

SD 4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

9. BVR betreffende het subsidiëren van operationele groepen

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 1: duurzame bedrijfsvoering wordt voorop gezet in de Flanders Agrofood Valley

SD 4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

SD 5: Innovatie is de sleutel van de toekomst van Flanders Agrofood Valley

10. BVR wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 29 mei 2009 betreffende de ondersteuning van de verstrekking van groenten en fruit aan leerlingen in onderwijsinstellingen

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 4: Flanders Agrofood Valley houdt rekening met zijn omgeving

11. BVR tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 8 mei 2009 betreffende de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector groenten en fruit voor wat betreft de erkenning van producentenorganisaties, de actiefondsen, de operationele programma's en de toekenning van de financiële steun

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 2: Flanders Agrofood Valley wordt op de kaart gezet in binnen- en buitenland

SD 3: De Agrofood keten staat sterk in Vlaanderen

SD 6: De overheid is de partner van Flanders Agrofood Valley

12. BVR houdende aanpassing van de sectorale regelgeving naar aanleiding van de fusie van het Departement Landbouw en Visserij en het Agentschap voor Landbouw en Visserij

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 6: De overheid is de partner van Flanders Agrofood Valley

13. Codex Landbouw en Visserij

Status van het initiatief: lopend

Strategische doelstelling:

SD 6: De overheid is de partner van Flanders Agrofood Valley